

A TERMÉSZET

SZERKESZTI:

NADLER HERBERT

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE

XXX. ÉVFOLYAM

5.-6. SZÁM

1934. MÁRCIUS 1.-15.

SZORULT HELYZETBEN.

Vezényi Elemér olajfestménye. Kállay Tamás tulajdona.

TARTALOM:

Rapaics Raymund dr.: Palmarum.
Bársony István levele.
Borsodi László: Egy szál tölgyharaszt.
Kiss Sándor: Természetrajzi babonák és csodabogarak.
Rapaics Raymund dr.: Híres magyar kertek.
Szalay Béla dr.: A kőszálikecske (Ibex).

Nadler Herbert: Magyar vadásztrofcák tára.
Rövid közlemények.
Nadler Herbert: Szeiff Károly.
Mi ujság az állatkertben?
Király Ivánné Jászai Gizi: Madárgyűlés télországban.

**Szent Gellért
Gyógyfürdő
és Szálló
BUDAPEST**

**47° C. rádiumos
hőforrások.**

A legtokéletesebb
gyógyberendezések.

Elsőrangú gyógyszálló
a fürdővel közvetlen
kapcsolatban.

Diétás konyha.

HULLÁMFÜRDŐ

GUNDEL

állatkerti vendéglői
kiváló konyháiról közismertek

P O L G Á R I Á R A K

Z E N E

Éttermei és terrasza a Gellért-szállóban a vidékről felránduló
közönség és külföldi látogatóknak kedvelt szórakozási helye.

TÉLI SPORT
VIVÓSPORT
BOXSPORT

Skaba és Plöki
BUDAPEST
VI. VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 33.

**Nagyon érdekes
olvasmány**

VILMOS

svéd királyi herceg könyve

**GORILLÁK ÉS TÖRPÉK
KÖZÖTT**

A svéd állattani expedíció
keletafrikai utazása
280 oldal terjedelemben,
100 eredeti fényképfelvétellel
és egy térképpel

Bolti ára :
Kötve 6·80 P, füzve 4·80 P

Kapható :
Dr. Vajna György és Társa
könyvkereskedésében
Budapest, IV., Váci-u. 28
és bármelyik könyvesboltban

Mauthner Ödön

Fennáll
60 év óta.

magtermelő és magkereskedelmi részvénytársaság

Központ: Budapest, VII., Rottenbiller-utca 33.

Telefon: 46·3·65 Sürgőny cím: Mauthnerek

Fióküzlet: 1. számú
IV. KER., KOSSUTH LAJOS-UTCA 4.,
a Ferenczrendiek templomával szemben

Telefon: 89·2·15

Új nagy FŐÁRJEGYZÉK, továbbá
gazdasági mag különárjegyzék
ingyen és bérmentve!

Fióküzlet: 2. számú
VI. KER., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 59.,
a Nyugati pályaudvar közelében

Telefon: 29·1·94

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NOVÉNYKERTJE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, VI., ÁLLATKERT
TELEFON: AUT. 194-30

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NOVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
KÉT OSSZEVONT SZÁMA
ELŐFIZETÉSI DIJ:
EGY ÉVRE 6 PENGŐ, FÉLÉVRE 3 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 FILLÉR

XXX. ÉVFOLYAM

5.-6. SZÁM

1934. MÁRCIUS 1.-15.

PALMARUM.

Írta: Rapaics Raymund.

Dies palmarum, pálmák napja. Latin nevét sem felejtí el senki, kivált a vadászember nem, akinek emlékezetében a *palmarum* nyomán rögtön visszhangzik a »trallarum.« A Husvétot megelőző vasárnapot azért nevezzük pálmák napjának, mert az ebben az időben egykor az ember megváltására Jeruzsálembe bevonuló Jézust a nép a királyok jelvényével, a datolyapálma leveleivel fogadta. Az idén ez a nap egybeesik Gyümölcsoltó Boldogasszony napjával, tehát igazán a »fák napja«; gondolom, illő, hogy most megemlékezzünk a fák királyáról, a datolyapálmáról.

A pálmák sudár termetéről és szépségéről kétségtelenül a datolyapálma híre nyomán álmodik legtöbbet az északi ember, akit kiolthatatlan vágy vonz délre, akár a költöző madarat. És a datolyapálma meg is érdemli mindazt a dicsőítést, amellyel a költészet évezredek óta elhalmozza, mert vagy húsz méter magasra növő törzse csodálatosan karcsú és tetején öt-hat méter átmérőjű, óriási szárnyas levelek alkotta lombkoronája van. A természetvizsgáló tudja, hogy a pálmák az egyszikűek nagy osztályába tartoznak és azt is tudja, hogy az egyszikűeket erre mifelénk, a mérsékelt övben, csupa lágyszárú, fűnemű növény képviseli. Csak a forró égővben nőnek fává a »füvek«, a pálmákban tehát a füvek karcsúsága egyesül a fák magasságával.

A datolyapálma ma már mindenütt termesztett növény és csak a történeti adatokból következtetjük, hogy hazája valahol a Földközi-tenger keleti partvidékén lehetett. A Kanári-szigetektől kezdve Észak-afrikán végig Ázsia délnyugati részéig, újabban pedig Amerikában is ültetik. Európában nagyobb állományai két helyen láthatók, Spanyolországban Elche mellett és a Riviérán, de ott már az északi határát érte el és gyümölcsöt nem érlel, ellenben Spanyolországban gyümölcse is megéri.

Egy babilonai magasztaló költemény ránk maradt szövege 360-féle hasznát éneklí meg, vagyis a datolyapálma sokféle hasznából az év minden napjára jut egy. Mezopotámia, Arábia és a Szahara homokszivatagjainak kétségtelenül leghasznosabb fája és érthető, hogy ezeknek a sivatagoknak lakói valósággal szentnek tartják. Az »oázis«-ok, vagyis a sivatagi gyepszigetek fogalma összeolvadt a datolyapálmáéval, mert a sivatagi források környékén a datolyapálma az

egyetlen fa, amelynek ligetében a forró nap elől nemcsak az ember és az állat, hanem a többi termesztett növény is talál menedéket.

A sivatag lakója 360-féle hasznát látja a datolyapálmának, bennünket ezek közül csak kettő érdekel. Egyik a gyümölcse, amely Európában is közkedvelt csemege. Magról nem szívesen szaporítják a datolyapálmát, mert mindaddig, amíg nem virágzik, nem állapítható meg a neme. Ezért szívesebben ültetik sarjait. Körülbelül nyolcéves korában kezd gyümölcsöt hozni, ettől kezdve adóköteles, de csak 20—30 éves korában ad teljes termést, 200—300 kilogramm datolyát. Ezt a hozamát megtartja körülbelül félszázadon át, azután csökken a terméshozama, majd a százados fa elvéhdedt, datolyát már nem találunk rajta.

A datolyatermés biztosítása nagy munkát ró a fák gazdájára. A datolyapálma ugyanis kétlaki növény, vagyis egy növényen mindig csak porzós vagy termős virágok fejlődnek. Vannak tehát külön porzós és külön termős példányok. Érthető, hogy a gazda csak korlátolt számmal ültet porzós egyedeket, ellenben annál több termőfát akar látni telepén. Az arányt az határozza meg, hogy egyetlen porzós virágzattal negyven-ötven fa virágai termékenyíthetők meg. A beporzást ösidők óta maguk a pálmák tulajdonosai végzik. A gondosabbak széttördelik az elágazó porzós virágzatot, felmásznak a termős fára és a porzós virágzat ágaival végigsimogatják a termős virágokat. A kevésbbé gondosak a porzós virágzat letört ágát egyszerűen a termős virágzat ágai közé dugják és fonállal húzzák össze a termős virágzatot.

A datolyapálma, kétlakisága révén, a növénytan történetében fontos szerephez jutott. Már az ókori költők megénekelték a pálmapár szerelmét, de sem az ókor, sem a középkor nem vett egyébként tudomást a növények ivariságáról. *Aristoteles* azt tanította, hogy a növények ivartalan lények s ehhez az elmélethez ragaszkodott az egész ókori és középkori tudomány, noha lényegtelen külsőségek nyomán hajdanában is megkülönböztettek hím és nőstény növényeket. A való tényt ebben a kérdésben csak a XVII. század végén találta meg *Rudolf Jakob Camerarius*, tübingeni tanár, aki a porzót és a termőt jelölte meg a növény ivarszerveinek. Ekkor *Ch. G. Laudwig*, lipcei tanár és afrikautazó, felhívta a figyelmet a datolyapálma ösidők óta szokásos beporzására. Ezt a XVIII. század közepén *Gleditsch*, a berlini növénykert igazgatója Európában is megismételte. A berlini növénykertnek volt egy 80-éves termősvirágú pálmája, amely sohasem hozott gyümöl-

Afrikai város pálmákkal. Ötvenéves fényképfelvétel.

csöt. Viszont Lipcsében, a növénykertben, volt egy porzós virágzatú pálma. *Gleditsch* Lipcséből, a pálmáról szedett virágport hozatott és beporozta vele a berlini pálma virágait. Erre a berlini pálmán gyümölcs fejlődött, amely a tél folyamán megért, sőt a tavasszal csírázott is.

Gleditsch kísérleti eredménye az egész tudományos világban feltűnést keltett. Ebben az időben az iskolákban a növényélettant a természettanban, a fizikában adták elő. Csakhamar megjelent a természettani tankönyvekben a »berlini pálma« és a vele végzett kísérlet, és ennek nyomán elterjedt a növények ivarságának ismerete. Nálunk is a nagyszombati egyetem természettani tankönyveiben találjuk az első hírt a »berlini pálmáról« és a növények ivariságáról, amely a XIX. században nemcsak a tudományos növénytanban okozott nagy átalakulást, hanem a növénytermesztésben is, később pedig megmutatta az utat a növényneveléshez.

A datolyapálma azonban nem Berlinben tűnt fel

először Európában, a »berlini pálma«, csak a növényélettanban lett halhatatlanná. Gyümölcse és levele Európában is már az ókor óta ismeretes, a délibb vidékeken maga a fa is, Középeurópában természetesen csak a híre-neve, amelyet minden évben megújított a *Dies palmarum*. A középkorban a datolyát és a fáját az arabok hozták nyugatra és valószínű, hogy a spanyolországi datolyaliget az arab megszállás maradványa. A Riviérára sokkal később ültették a datolyapálmákat és az ottani pálmák eredete szorosán összefügg a római pálmaszenteléssel.

A pálmák napján Rómában már a középkor óta nagyon sok datolyapálmalevél fogy el; a pálmalevelet régi idők óta pápai kiváltsággal kitüntetett vállalkozók szállították az örökvárosba. A XVI. században ezt a kiváltságot a *Bresca*-család kapta, ennek egyik tagja történetesen szemtanúja volt annak a jelenetnek, amikor *Fontana* felállította az emlékoszlopot a Szent Péter-téren. Ez a *Bresca*, aki egyébként hajóskapitány volt, észrevette, hogy a száraz kötelek szakadni kezdenek, közbelépett és figyelmeztetése elhárította a veszélyt. Érdeme elismerésül V. *Sixtus* pápa ráruházta a pálmalevél szállítási jogát. Erre az élelmes *Bresca* Bordigherában sok datolyapálmát ültetett. Még ma is Bordigherából szállítják a pálmalevelet Rómába. De a Riviéra szépségét ezek a pálmák nem igen

emelik, mert a Messiás égi tisztaságának jelképezésére az ünnepi pálmaleveleket megfehérik, mégpedig olyan módon, hogy a levélkoronát a fán összekötözik, minek következtében a fénytől elzárt levelek nem zöldülnek meg. Bordigherából kerülnek ki különben a zsidók sátoros ünnepén használt pálmalevelek is.

Azonban nem mindenütt telik ezen az ünnepnapon pálmalevelekre s ezért sok helyen még délen is különféle örökzöld növények ágaival helyettesítik a pálmalevelet, Középeurópában pedig többféle virág és barka pótolja a datolyapálmalevelet. A lovagkorban a virág elengedhetetlen tartozéka volt az ünnepi pálmalevélnek, ezért Európában a *Dies palmarum* ebben a korban lassanként a nemzeti nyelvekben, mint a magyarban is, a »Virágvasárnap« nevet kapta. Leginkább Nizzában nevezhető ez az ünnepnap virágvasárnapnak, mert ott ilyenkor szinte elképzelhetetlen a virágpiac gazdagsága. Asztalokon és kosarakban rózsák, margaréták, íriszek, kallák, sárga és fehér violák, fréziák, jácintok, nárciszok,

A datolyapálma termős virágainak beporzása a porzós virággal egy letört darabjával.

tacetták, szegfűvek és ibolyák milliói illatoznak és mindezek között a Riviéra királynője, a virágzó narancs-ág ragyog. A templomok előtt a gazdagok városrészeiben fehér pálmaleveleket, egyebütt babér- és puszpáng-ágot árulnak.

Az Alpoktól északra is szokásos némely vidéken virágvasárnap puszpángágot szenteltetni. A XV. század sokat forgatott német füveskönyve, a Mainzban 1485-ben megjelent *Hortus sanitatis*, amelyet *Johann Wonnecke von Cube*, frankfurti városi orvos írt, egyebek között ezt tanítja a puszpángról: »Buschbaum drybet uss den dufelt, daz er nit stat haben mag in dem huse, und darumb lasset man es gemeynlichen wyhen uff den palmdag an viel enden meen wan ander krut.« Másutt, így nálunk is, a barkázó fűzfaág helyettesíti a pálmalevelet, bár ma már nem volna megoldhatatlan feladat virágvasárnapra üvegházban pálmalevelet nevelni, hiszen a pálma gyakori szobanövény Magyarországon is.

EGY SZÁL TÖLGYHARASZT.

Írta: Borsodi László.

Vadásztáskámból szedegetem ki a szalonkázás után megmaradt tizennégyes-tizenkettes sörétű töltényeket. Itt akad kezembe a karéjos szélű, rozsdaszín falevél. Más talán ügyet sem vetne rá, dobná a szemétre. Én kegyeletesen forgatom ujjaim között, meg-megsimogatom borszerű felületét.

Emlékek naplója nekem ez a tavalyi haraszt. Egy rövid élet történetét betűzgetem róla. Az ilyen falevélnék mindössze hat-hét hónap az élettartama. De annyi lehet az neki, mint nekünk a 60—70 esztendő. Mert a természet örök elosztottságában minden teremtetett lény addig él, míg előre megszabott rendeltetését betölti.

Ez a kis elmúlt élet ezelőtt egy évvel, valahol a Szálasban, vagy a sólymosi vágásban nyílt. Talán azon az ágon szállt meg az első szökegig, amelyen ő, dagadó rügy alakjában szunnyadozott... Talán alatta, a nászát ülő ibolyabokor szomszédságában, szerelmeskedett egy szalonkapár... Egy lángolószívű gavallér meg az esti csillag, a Vénusz feltűnésével csapta meg egyre jobban feszülő, fényes köntösét szárnyával, amikor veleingerkedő jérikéjét, vagy tolakodó vetélytársát hajszolta... Később pedig, hogy élete kiteljesedett, őt csókolta

az első napsugár, s őt enyhítette elsőnek a langyos nyári eső... De őt érte a zivatar is... És megtérésének sorvasztó idején öfelé csípett az első őszi dér... Azután sárgult, rozsdásodott. S hogy a nyomába lépő új életnek helyet adjon, egy erős márciusi széllel búsmegadón aláperdült... Odakerült, ahová sokmillió társa: az anyaföldbe.

A Mindenható csodás műhelye az anyaföld. Életek végételensége születik benne. Minden hervadásnak televény-porszeméből új élet sarjad.

Elmélázva nézdegelem, forgatom a szál harasztot, egy bevégzett földi vándorút jelképes darabkáját. Emlékek raja száll lelkemre. Egymásután tünedeznek elő tavalyi tavaszváró bolyongásaim képei.

*

Hogy is volt csak?

Bálint-nap körül, délutáni sétáim alkalmával, három-négyfokos hidegben a várostól nyugatra eső szőlőhátak dűlőútjain andalogva, egyre a Mátra déli katlana fölött szállongó felhőket vizsgálom. A palóc néphit szerint — ekkortájt érkeznek haza a vadgalambok meg az örvösök. De biz' tavaly február 28-án délután ¼4-kor láttam először öt vadgalambot. A Galya irányában küzködtek az éles északnyugati széllel.

Március első napjaiban már a Pesti-kőhíd felé húzott a sóvárgásom. Nálunk a délnekiszaladó tarjáni völgy a barázda-billegetők érkezési vonala. Olykor visszajövet találkoztam cimborámmal, aki egyik lelkes vetélytársam a szép madarak várásában. Ő 3-án látta az első billegetőt, én meg egy nappal később.

Rajongva ujságoltuk egymásnak a nagy esetet:

— Hát jönnek, itt lesznek nemsokára Ők is...

Hanem a tél sehogy nem akart engedni a 48-ból. Nap-nap után zúgott a dermesztő északi szél s a hőmérő némelyik reggel minusz öt fokra esett alá. Néha éjjelenként néhány centiméteres hó esett, amely a verős helyeken déli 12 óra felé rendszeren elolvadt. De lágyulás csak nem jött a nyomában.

Ezredes barátom a déli órákban el-ellátogatott hozzám. Sőhajtozásunknak mindig az lett a vége, hogy ilyen időben kimenetlre nem is gondolhatunk.

14-én hallottuk az első szalonkás híreket. A markazi, sólymosi és tarjáni erdőaljakon észleltek egyet-egyet. — Ha ott van, akkor a Szálasban is lehet, meg a Tarmában is...

*

Említett két társam 16-án már a Tarma déli lejtőjét bújta — eredménytelenül. Másnap hármásban indultunk a Szálasba. Az erdő alatt elváltunk. Ők ketten jobbra tartottak, a jónak ismert középperinc felé. Jómagam meg — erdőben elsőpróbás — »Fickó« kutyámmal a Szent Anna-kápolna irányának vettem utamat.

A jobbára 40—50 év körüli tölgyes olyan, akár február közepén: a fák egybeolvadó koronája téli színében sötétlik. De én már így is ébredezőnek, tavasziasnak érzem. Úgy tekintek rá, mint valami szomorúan mosolygó, gyászruhás fiatal özvegyre, aki új életet hordoz a szíve alatt... Csak bokrázás közben szontyolodok el, amikor szalonka helyett — egyre nyúlon, feketerigón vagy foglyon izgul a kutyám. Az ebédi találkozón, két társam is hasonló tapasztalatokkal számolt be.

*

21-én két cimborám a Tarma öreg vágásába autózott, én meg a főbíróval a Szálasba kocsikáztam. Első útunk a középperinc felé irányult.

Az enyhelejtős oromháton először egy lapuló fogolypárra meredt a Fickó. Azután megindultak előtte és sűrű fagyalbokorban várták megint állóra. Amikor kutyám elé léptem, nagy csirregéssel burrantak ki.

Vagy 60 lépéssel feljebb ismét szimatot fogott a Fickó, egy avaros tisztás közelében. Fogolyra gondoltam. De amikor szolgálom egy tölgybokor irányában, testhosszúságának majdnem kétszeresére nyúlt, néhány pillanat múlva a várva-várt szép madár suhant fel. Eléggé ügyetlenül repült a ritka tölgyes között, és 30—35 lépésre szimplámra a haraszt közé bukott. Az átszellemült újoncot néhány percig hasaltattam, aztán elhozóra parancsoltam.

A szalonka még élt. Amikor fel akarta venni, az vagy kettőt csapott szárnyával s erre a híres legénynek inába szállt a bátorsága. Két-három lépésről kezdte kerülgetni félelme tárgyát. Akár Boross Gyula — ma már szolgabíró — kereszt-fiam négyéves korában a nagy, zöld szarvashernyót, amelyet biztatásomra a szentkúti fafokosával szeretett volna agyonvágni . . . Odamentem aztán s felvettem kedves zsákmányomat. Vagy kétszer szájába adtam kutyámnak, majd eldobtam vagy 25 lépésre, ahonnan parancsomra szépen elhozta.

Két órával később, sűrű kökényes oldalban, a főbíró griffonja lelt egy kitanult szalonkát. Háromszor találták meg, de mindig úgy tudta magát takarni a ritka tölgyesben, hogy reménykedő cimborám minden lövése fatörzsön pattogott . . .

*

Meglehet, hogy a szál tölgyharasztot 23-án csapta a szél történeim közé. Rettenetes nap volt az. Még most is borsózik a hátam, ha rá gondolok.

Reggel 9 órára volt kitérve találkoznunk a Gyöngyös—Parádi országút 17-es kilométerjelző oszlopánál, közel a Mátragerinc vízváltatójához. Az öcsém gépkocsiján mi hárman, gyöngyösiiek pontosan érkeztünk. Nemkülönbén két szomszéd birtokos vendégtársunk: Döry Gyula Tas pusztáról és Fáy Viktor Nagyrédéről. Jó tíz perc múlva megjöttek vendéglátó gazdáink is: az erdőtanácsos, meg a sólymosi erdőmérnök.

A háromfokos hidegben két rőzsemáglya lobogott az útszéli tisztáson. Egyik mellett a hajtók csoportja melegedett, a másiknál pedig mi, puskások nézegettük sűrűn óráinkat. A főispán és alispán érkezését lestük-vártuk, Parád felől. Ők azonban — szerencsésükre — megorrontották az idő szándékát, — el sem indultak. Így 10 órakor nélkülök kecmeregtünk a Hidas folyása felé, a Hat-ökör-ura első hajtására.

A bönedvességű vakúton kétujjnyi fagy ropogott lábunk alatt, ahogy állásaink felé igyekeztünk. — Szép szalonka hajtás — gondoltam magamban —, amikor erdőtanácsos barátom harmadiknak megállított. Mert nem volt elég a hideg, hanem tetejében dermesztő szél csapkodta arcunkba a szállin-

gózni kezdő hópihéket. A hajtók indulását jelző kúrtszót is csak úgy vélekedéskép hallottuk.

És milyen a vadászszerecsse! Hat szalonka kelt a hajtásban s ebből a főbíró kettőt csípett le. A négy szalonka a következő hajtásba szállt be. De itt már okosabbak voltak: a húsz hajtó előtt csak egy kelt fel közülök s az is visszavágott az előbbi hajtásba.

Délután 1 óráig még nyolc hajtást rendeztünk. És egész idő alatt két eredménytelen lövés hangját kapta el a bömbölő szélvihar.

1 óra körül agyongémberedve értünk a nyírjesi vadász-házba, ahol a forró gulyásleves, az utánakövetkező harapni-valók meg a jó bor — hamarosan életre elevenített mind-nyájunkat.

Hanem ebédidőnk alatt a vihar vastagjára fordította a sorát. Olyan hóesés indult meg, hogy félóra múltán decemberire fehéredett a nagy Nyírjes-katlan. 2 óra után kelletlenkedtünk a máskor legeredményesebb nyírjesbérci hajtás állásaihoz. De az idő ugyancsak kitett magáért! A megdühödött szélvihar úgy kavarta a havat, hogy néha tíz lépésre sem láttunk.

Őz és szarvas sok volt ebben a hajtásban. Engem egy nagy suta csaknem lesodort székemről, a sólymosi erdőmérnököt meg három disznó akarta elgázolni. Szalonkát egyetlen egyet látott valamelyik hajtó.

3 óra után, mint valami szétszórt katonacsapat maradéka, búsan kapaszkodtunk a Nyírjes-völgyből reggeli találkozóhelyünk felé. Egy-egy fujtatónál — a főbíró kivételével — hol egyikünk, hol a másikunk mordult fel:

— Nohát ezzel a nappal igazán az ördögnek tartoztunk . . .

*

Az emlékezetes hóvihar, vagyis inkább a szele — harmadnapig tombolt. Szinte örültünk a tíz-tizenkétfocentiméteres hónak. A nagy szárazság valamelyes enyhülését vártuk tőle. Az első napsütéssel kissé meg is nyálkásodott a talaj felülete, de másnapra már nyoma se maradt. Újra kiszárította a következő muszka szél.

Hogy im ilyen körülmények között az alacsonyabb erdő-részekben alig akadt egy-két szalonka, 27-én egyet gondoltam. Az erdei iparvasúton mentem ki a Nagygalya alatt fekvő Szalajkaházhoz, ahonnan néhanapján hét-nyolc szalonkával szoktam megérni.

Az idő tavasziasra enyhült. De zöldelő gyepet, lánvirágot, bimbósodó ibolyát még mindig csak az alsó részekben

BÁRSONY ISTVÁN LEVELE.

Március 14-én, halálának hatodik évfordulóján kegyelettel emlékezzünk néhai nagy mesterünkre, a természetimádás rajongó apostolára, akinek hagyatékában találtuk feleségéhez intézett ezt a levelét.

Szerk.

*

Nyitraszeg, 1913. szept. 24.

» . . . Hát — megvan a bika! Az este, azaz tegnap késő délután egynegyedhatkor lőttem. Gyönyörű eset volt! Talán a legszebb minden eddigi szarvaslövésém közt. Már hajnalban annyira becserkéltem a bögőhelyén, hogy csak a sűrűség miatt nem lőhettem, mert nem bírtam meglátni. Négy órakor hajnalban már kint voltam, az akkor még sötét erdőben; akkor is bögött folyvást, tudhattam, hol van. Én az egyik hegyoldalban állottam, ő a szemben levő, másik hegyoldalban ordította. Köztünk egy mély völgy volt. Hosszas volna leírni, mi mindenképen igyekeztem a közelségébe férközni. Nem mertem a zörgős haraszt, a száraz

hullott falevelek közt sokat mozogni. Úgy félhétig manővríroztam, akkor elhallgatott és én is láttam, hogy mostanra vége; de tudtam, hogy ott marad estig, tehát délután egyenesen oda igyekeztem. Már bögött. Előrecsúsztam, igazán úgy, mint valami ragadozó állat. Minden bokrot átkutattam a távcsővemmel. Nem bírtam meglátni. Pedig úgy harsogott, hogy szinte kongott az erdő. Egyszer azután kiljebb jött. Előttűnt a sűrűség szélén, majdnem a hegy tetején. Fejjel lefelé, szemközt velem; nagyon rossz állásban. Vártam; tudtam, hogy most már megindul a másik öreg bika felé, amely nem messzire szintén ordította. Felelgettek egymásnak. A vén bikánál voltak a tehének, az asszonyok. Csakugyan, egyszerre csak elindult, bögve, keresztül egy elég széles, nyílt »kopaszon« (tisztáson). Mégegyszer jól megnéztem a távcsővel. Ez az! *A nekem való!* Amilyet *nekem illik* itt lőnom. Most már célba vettem. A bika ment, lassan, méltóságosan, ordítva. Azután megérintettem a ravaszt. És a dörrenésre olyan látványom volt, amit ezernyi nézőközönségnek kellett volna látni, belépődíj mellett.

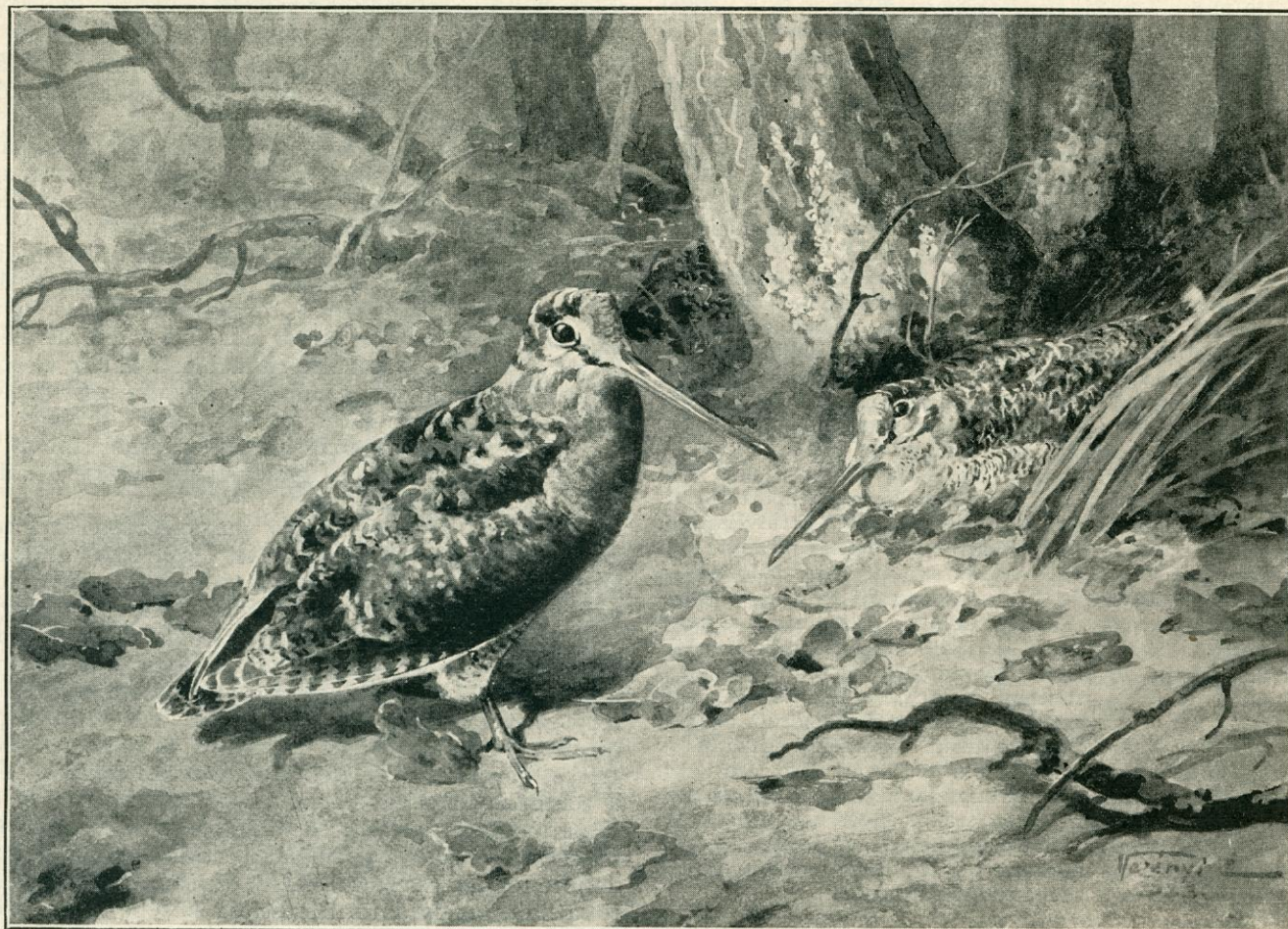
lehetett látni. Tanyám környékén merő fakó avar és kóró tövében bújkált a kikelet. Mindössze a talaj nedvessége biztatott a siker reményével.

1/2 táján szereltem le a vadászházban és rögtön indultam az általelles, vízmosásokkal barázdált, nyugatra néző vágásoldalnak. A Galya felőli öreg bükkösből vadgalambbúgás zengett le hozzám. Közelemben is vidámkodott a rigó, sármány,

pinty és párjáraelt más apró énekes. Csak a fák szomorkodtak téliesen, sudaraikon alig lilásodott a rügyek színesedése.

Jó két óráig bolháztam kutyámmal jobbra-balra a vakutak szélét anélkül, hogy egyetlen szalonkát leltem volna.

4 óra után indultam vissza a vadászházba, hogy az akkorra hazaérkező erdőőrrel a húzás helyét megbeszéljük. 1/25-kor már útban voltunk a mintegy két kilométerre eső Szénpatak

Tavaszdodik a tölgyesben. Vezényi Elemér vízfestménye.

Az a nagy állat összerogyott, tőlem vagy száznyolcvan, sőt kétszáz lépésnyire, légvonalban számítva a távolságot, egyik hegyoldaltól a másikig; azután, mint-hogy partos meredeken ment volt, elkezdett hemperegni lefelé, akárcsak egy rongy nyúl. Képzeld el, hogy egy olyan test zuhogva sodródik le, vagy hatvan lépésnyi meredeken és végre megakad egy bozótban; akkor még csúszik egy pár ölnyit, fejjel lefelé; végre mozdulatlanul nyúlik el. Szebbet még képzelni sem lehet. Nincs a világon senkisé, aki ennél is szebben terít-hetne le egy ilyen hatalmas állatot. Az agancsa is elég jó, olyanforma körülbelől, mint az otthoniak. 'Iszen majd meglátod. Az ember nem hinné, mennyi szívós kitartás, tudás, nyugalom, feltalálás, türelem és végül biztos kéz kell egy ilyen eset átéléséhez. A vadórt, aki velem volt (de akit valahol hátrahagytam, mert tulajdonképen csak a kabátom és vadászszerkezem cipelése miatt volt rá szükségem), pár nappal ezelőtt kilelte a hideg, amikor a böggő bika felénk jött és késő este ott böggött huszonöt lépésnyire előttünk. Úgy vacogott izgalmában, hogy már attól tartottam, összeesik. Akkor nem

bírtam lőni; de úgy állottam, archoz emelt puskával, várva, hogy minden pillanatban a szó szoros értelmében elém toppanjon a bika, öt lépésnyire. Ki is jött, de nem ott, ahol vártam, hanem a másik oldalamon; észrevett, böffent egy nagyot és robajjal elugrott. Különben sem bírtam volna már célozni, olyan sötét volt. Most ezt a vadórt hátrahagytam volt, hogy ne zavarjon, ne idegeskedjék; de a lövésem után elő-fütyöltem. Jött, lelkenedezve. Amikor mutattam — odaát — az elnyúlt bikát, majd a nyavalya törte ki örömeiben. Kacagott, lihegett. A puskámat nézegette, símogatta. Tót ember, akivel egy szót sem tudok beszélni, csak integetünk egymásnak. Majdhogy sírva nem fakadt, olyan nagy volt az öröme. (Persze a jó borralaló miatt is, amit ilyformán bizonyosra vehet.) Itthon azt mondta, hogy kétszázötven lépésnyire volt a bika tőlem, amikor leterítettem. De hát annyira nem volt. Most hát azonban az én »esetem« megvolt ilyenformán. Hogy ezután még mit érek el, nem tudom; de szebb esetem talán sohasem lesz...»

TERMÉSZETRAJZI BABONÁK ÉS CSODABOGARAK.

Írta: Kiss Sándor.

tisztása felé. Útunk a keskenytöltésű pályatesten vezetett. A síneket rögzítő talpfák köze legtöbb helyen üresen gödrösödött. Így a völgy délutáni enyhességében még lefelé is kimelegedtünk. Szinte előre felhőztem a sötétben való visszabotorkálástól.

¼6-kor értünk leshelyünkre. Majdnem félórát sütköztünk a távolnyugati hegyek felé csúszó nap aranyló sugaraiban. Azután a tisztás közepén egy magas cser tövében helyezkedtem székemre s hálás-boldogan élveztem a szökerigók — ezidén első — csodás hangversenyét. 6 óra után 5 perccel pillantottam meg a keletről magasan irányomban lengő első szalonkát. Én kurrogását nem hallottam, kutyám azonban izgulva neszelt fel hangjára. És néhány pillanat múlva a szép madár — tőlünk balra, úgy 40 lépésre, szimplámra forgott alá a magasból. Míg a zsákmányt szájában-tartó kutyámat becéztem, egy »evikk« kanyarodott el fölöttem. De biz' ezeket kapkodásban úgy elhibáztam, akár valami újdonsült kerülő... Alattam egy kisebb tisztáson Bernát erdőmérnök négyszer puskázott. Feljebb, távolabb az erdőőr háromszor, de egyiküknek sem volt hegyes a serétje...

Másnap megint a Szalajkaház környékét bogarásztam délig. Semmit nem találtam. Délután korábban indultunk előttevalónapi leshelyünkre. Vagy másfél óráig összenéztük a közeli jó helyeket. Kísérem előtt kelt egy szalonka, de nem tudott puskázni. Abban is hagytuk a hiábavaló munkát hamarosan. Amikor 4 óra után leshelyünk felé ballagtunk, egy szál sápadt ibolyát leltem. Odszúrtam kalapom zsinórjához, tavalyi első szalonkám tollbokrétája mellé.

Alighogy leheveredtünk a tisztáson, északról, úgy egy-másfél kilométernyi távoból golyólövés hangja csapott felénk. Az erdőőr nyomban felkelt, hogy a jelzett irányt körülvizsgálja. Magamra maradva — kétréthajtottam felleghajtómat s a nyugatranézó lejtős oldal vastag avarán hanyattdőltem a barátságos napsütésben. A búzavirág szín égi mezőségen felhőbáránnyak legelésztek. Ezeket futkározott tekintetem, majd egy közöttük köröző sas szárnylibbenés nélküli lengését bámultam sokáig. Egyszer a nógrádi hegyek irányából nagy, sötétárvás felhő úszott felém. Vagy talán nem is felhő volt az, hanem — rab magyar testvéreink egybetömörült bánata, amelyet százezrek sóhajtása hajtogat naponként hozzánk...

Szép húzásunk volt. Kísérem hét szalonkát látott, én ötöt. De csak egyre lóhettem bizonytalanul. Lejjebb egy vadásztársam két szalonkát lőtt s egy erdőőr egyet. Les után erdőmérnök barátom ismét előzőnap helyén várt rám s azzal a kellemes hírral örvendeztetett meg, hogy másnap hajtás lesz a Lajosháza és a Csépany-rét vágásaiban.

*

Reggel ¼9-kor én voltam első a lajosházi találkozon. Az iparvasút két kocsiján, Sólomos felől nemsokára megérkeztek a többiek is. Társaságunk jobbra az ezelőtt egyheti hóviháros hajtás részvevőiből verődött össze. Hanem a rádió beígért szép idő ezúttal idecsalta főispánunkat, alispánunkat is. Kívülök még Szent-Ivány apci birtokos és az egri járás főszolgabírája egészítették ki a vidám együttest. De hiányzott Diana kegyeltje, a mi főszolgabíránk. Szinte sajnáltam szegényt, amikor elgondoltam, hogyan diktálja félre — elszontyolodva — egyik tót falú község házában a hivatalos vizsgálat jegyzőkönyvét...

Gyönyörű, nyáriasan meleg, verőfényes napunk volt. A delelő tűznél egészen jólesett a két magas, fiatal tölgy sűrű ágzatának árnyéka. Szalonka ezúttal is gyéren mutatkozott. A lesen zsákmányoltakkal együtt, mindössze tizenháromra vert az eredményünk. De azért mindnyájan a kedves kirándulás emlékével búcsúztunk el Isten remekétől, az újulást méhében hordozó erdőttől.

*

Elnézem, simogatom a vörösfakó tölgyharasztot, tavalyi szalonkás kóborlásaim naplótöredékét. Azután levizsem a kertbe s egyik nyírfá alján a földbe takarom. Az anyaföldbe, ahol a végtelen Bölcsesség parancsa szerint — minden hervadásból új élet támad...

Az átlagos ember természetrajzi ismeretei nagyon hiányosak, egyrészt mert a növény- és állatvilág jelenségei embertársainkat jobbra csak annyiban érdeklik, amennyiben azok közvetlen anyagi vonatkozásban vannak a mindennapi élettel; másrészt, mert a nép erre nem kap elég buzdítást, ösztökélést azoktól, akik vezetésére, oktatására hivatottak. Nem csupán a tanítókra — az egyetemi tanártól a falusi néptanítóig — gondolok, akiknek tevékenységében az utóbbi évek folyamán ezirányban meglehetősen haladást tapasztalunk, hanem a nép más vezetőire, a lelkesre, a közigazgatás közegeire és általában az államhatalomra. A bírálgatás természetesen könnyű dolog; meg azután némileg talán jogos az az ellenvetés, hogy a mai világválságban sürgősebb teendők is vannak, mint a... csiborpatkolás, amely gúnyos kifejezés szép országunkban csodálatosan gyorsan népszerű lett. Az is igaz, hogy földművelésügyi és közoktatásügyi miniszteriumaink a nehéz viszonyok ellenére aránylag sokat áldoznak a természetrajz körébe vágó ismeretek terjesztésére. Sokat igen, de eleget soha. »Vád és védelem« azonban megegyezhetnek abban, hogy a természetrajzi tudományok népszerűsítése körül még igen sok a tennivaló.

Az állat- és növényvilág megismertetésével foglalkozó szaklapok, elsősorban »A Természete«, de vadászlapjaink és mezőgazdasági folyóirataink is szép munkát végeznek, azonban olvasóik köre sajnos még nagyon szűk, tulajdonképpen csak a kiválasztottak olvassák, azok, akik már úgymint lelkes tanítványai és hívei ennek a legszebb, mondhatnám legbájosabb tudománynak. Ám a természetrajzi szakismeretek ízére szélesebb néprétegek még nem jöttek rá, ennek orvoslására hosszú, szívós, türelmes és lelkes munkára van szükség. Ebben a tekintetben sokat tehetnének napilapjaink is, ha a filmszínésznő-pletykák és rablógyilkossági perek szinte betegesen részletes feltárlását csak valamivel is rövidebbre fognák és ezáltal helyet szorítanak egy állandó rovatnak, amely a természetrajz körébe vágó gyönyörűen változatos ismereteket népszerűsítene. Kétségtelen, hogy elég nagy számmal akadna a szélesebb néprétegek előtt ma még aránylag alig ismert olyan szakírónk, akinek természetrajzi vonatkozású, népszerűen megírt dolgozatait a közönség szívesen olvasná; a napilapok színvonala pedig ezáltal bizonyára csak emelkednék.

A természet titkainak nemismeréséből, illetőleg félreismeréséből következik, hogy világszerte olyan tévhit, fonákosságok terjedtek el, amelyek gyakran annyira gyökeret vertek, hogy kiirtásuk bizony nem egy esetben évszázadok munkájába kerül. Hiába, az emberiség sok tekintetben olyan, mint a gyermek: szívesebben hiszi el a mesét, mint a valóságot, még akkor is, ha a valóság a legszebb mesénél is érdekesebb.

Mint majdnem minden dolgozó embernek, nekem is van jó néhány »bogaram«: a sporton és a természetben kívülről nagyon szeretem és anyagi viszonyaimhoz mérten gyűjtöm is a régi könyveket, főleg azokat, amelyek történelmet és természettudományokat tárgyalnak. Többek között van egy háromszáz év előtt angol fordításban megjelent teljes (1300 ív-oldalas) *Plinius*-om, amelyből nagyon érdekes dolgokat tudtam meg arról, hogy majdnem kétezer évvel ezelőtt, noha már nagyon

sokat tudtak akkor is, mennyi tévhit volt még elterjedve a természetrajz körébe vágó fogalmakról. De nem is kell évezredekre visszamennünk; az emberek csak néhány száz évvel ezelőtt, a XVI. és XVII. században olyan mulatságos dolgokat hittek, hogy ma nevetnénk rajta, ha mindez nem volna nagyonis komoly figyelmeztető arra, hogy ükunokáink talán a *mi* tudományunkon fognak majdan így mosolyogni... Mutatóba összegyűjtöttem néhány ilyen csodabogarat, csupa régit, mert a mai, még mindig elég számos tévhitből könnyebb sokrot kötni, ha nem is olyan érdekesekek, mint az őseink képzelőtehetségének szüleményei.

Kezdjük a feketelábú-kacsával (*Anas nigra*). Ezt a madarat a római katolikus egyház azzal tisztelte meg, hogy felvette a böjtös eledelék közé. Általában az a vélemény, hogy ezt a különösképen díszes és kivételes helyzetét annak köszönheti, hogy állítólag csakis hallal él; ez természetesen tévedés, mert a gyomortartalom-vizsgálatok alapján megállapítható, hogy ha hozzáfér, bizony megeszi körülbelül mindazt, amit rokona, a házikacsa elfogyaszt, ez utóbbit pedig pénteki napon megennünk ugyan jólesik, de főbenjáró bűn. A böjtös eledelék közé alighanem nem azért vették fel, mert csupán hallal táplálkozik, hanem azért, mert nagyon kivételes állatnak tartották, amely nem úgy jön a világra, mint a többi madár. Erről a kis vízivadról csodálatos dolgokat meséltek a középkorban, de még a harmincéves háború idején is. Egyesek úgy vélték, hogy nem tojásból, hanem valami osztriga-féle kagylóból kel ki. A XVII. század híres természettudósa, *Aldrovandi* is megemlíti ezt a tévhitet és hozzáteszi, hogy ezt a különös dolgot annyian tudják és bizonyítják, hogy ő inkább együtt családik a nagy többséggel, mintsem hogy egyedül maradjon azzal a tudattal, hogy mégis csak neki van igaza.

Munster angol természettudós az »Universal Geography« című, a maga idejében híres művében elmondja, hogy Skóciában olyan fa van, amelynek levelekbe burkolt gyümölcse, amikor megérett, beleesik a vízbe és ott eleven vadliba kel ki belőle; mindjárt tudományos nevet is adott neki: *Anser arboreus*.

Egy középkori utazó, valami *Odericus*, Tatárországban járt, majd beszámolt ott szerzett különös tapasztalatairól, egyebek között egy csodálatos gyümölcsöt említ, amelyről azt mondja: »*Poma violacea et rotunda ad instar cucurbitae, a quibus maturis exit avis*«, vagyis hogy ez tökhöz (!) hasonló, lilaszínű, kerek alma, amelyből, amikor megérett, madár kel ki. Ezt a csodát egyébként olyan komoly tudósok is megerősítették, mint *Olaus Magnus* uppsalai érsek, *Scaliger*, *Jacobus Aconensis* és még sokan mások. Számos kötetet írtak erről a csodabogárról, némi eltérésekkel, amennyiben ezek a madarak hol kagylókból, hol gyümölcsfélékből keltek ki, másutt meg éppen az öreg hajók bordázatára rakott petékből születtek, amelyekből ha kikeltek, csőrükkel a hajó oldalán lógtak addig, amíg repülősek nem lettek... Csak arra nem gondolt egyik író sem, hogy rendes, becsületes madarak módjára egyszerűen tojásból bújnak ki.

Annyira elterjedt ez a tévhit, hogy a Caen-i egyetem tudós tanára *Mellouin* 1680-ban könyvet adott ki, amelyben részletesen bizonyítja, hogy madarak csakis tojásból kelhetnek ki és nem kagylókból, gyümölcsből és más egyebekből.

Piemonti Alexis mester a XV. század vége felé híres orvosi könyvet írt, (én csak XVI. századbeli angol

fordítását ismerem), ebben főleg a női betegségek valóban szédületes gyógymódjain kívül érdekes természetrajzi adatok és tanácsok is vannak. Egyebek között azt ajánlja, hogy aki nagyon bátor szeretne lenni, az igyék mennél több... oroszlánvért, aki pedig azt akarja, hogy semmilyen kutya meg ne ugassa, tartogassa bal markában egy élő fekete kutya kiszedett szemét! Le se merem írni, mi mindent kellene megennie — és megtennie — annak a szegény gyermektelen asszonynak, aki az anyaság örömei után áhítozik.

Legérdekesebbek a szerelmi vonzódás felkeltésére irányuló tanácsai; ha a hajadon akarja egy férfi szívét maga iránt tűzre lobbantani, szerezzen néhány szálat a szeretett ifjú hajából, azt állandóan viselje meztelen bőrén, természetesen jól elrejtve. Már nehezebb a dolga annak a férfinak, aki egy bizonyos nőt akar meghódítani, mert ennek szereznie kell néhány cseppet — mennél több, annál biztosabb a hatás — az illető hölgy friss verejtékéből és azt édes tejbe keverve úgy kell meginnia, hogy minden korty után szerelme tárgyának nevét mormolja.

Medvékről, vaddisznókról főleg olyan vidékeken jártak a legcsodálatosabb mondák, ahol ez a vad vagy egyáltalában nem, vagy csak szórványosan él. Ez utóvégre természetesen is, mert hiszen még a nagy emberek is többnyire veszítenek dicsfényükből, ha túlyakran látjuk őket.

Farkashájjal jól bekent katonát, amíg azt magáról le nem mossa, nem fogja az ellenség fegyvere. Így azután érthető, hogy voltak egyes agg harcosok, akik még a véres harmincéves háborút is mosdatlanul verekedték végig. Igaz ugyan, hogy akkoriban még nem voltak meg a mindenkire kötelező tábori fürdőintézetek, mint a legutóbbi világháborúban.

A rókáról meg már éppen sokat tud a monda: húshagyó kedd éjjelén, természetesen pontosan éjfélkor és csak akkor, amikor holdtölte van, megszólalnak a rókák és megmondják a jövőndőt, ha az ember szépen illedelmesen kérdezi meg őket. A rókamájából kitűnő hatású szerelmi bájjalt lehet készíteni; szőre, ha azt eleven rókából tépik ki, viselőjét a villám csapásától védi meg és így tovább.

A tengerparti lakosság s a hajós nép közismerten babonás; még ma is sokan hisznek a százöles tengerikigyóban és a világtenger mélységéből csak ritkán előbukkanó óriási víziszörnyetegekben; a középkorban még a legkomolyabb emberek is hitték az ilyesmit, számos kép is maradt fenn, amelyen ezek a sárkányok háromárbócos, nagy hadihajókat nyelnek el; a hajók ágyúikból rendszerint még akkor is tüzelnek rájuk, amikor a hajótest fele a szörnyeteg szájában már el is tűnt. Derék tüzerek!

Ezeknek a valóban csodálatos dolgoknak felsorolását még számos oldalon folytathatnám, de talán elég lesz belőle ennyi is. Befejezésül még csak megemlítem, hogy ilyen csodabogarakért nem kell sem térben, sem időben messzire mennünk, hiszen gyermekkoromból jól emlékszem arra, hogy parasztasszonyaink, ha gyermekük valamilyen kutyától megijedt, azt a kutyát néha hetekig is nyomozták, keresték, csak azért, hogy a bundájából egy jó csipetnyi szőrt ollóval kivághassanak. Ugyanis csak annak a kutyának a szőre volt »érvényes«, amelyiktől a gyerek megijedt. Ezt a szőrt azután a gyerekekkel megettették, mert ha nem nyeli le, »kitöri a nyavala...«

KERTÉSZET

HÍRES MAGYAR KERTEK.

Írta: **Rapaics Raymund.**

II.

A pozsonyi primási kert az első magyar kert, amelynek részletes leírása ránk maradt, azonkívül a magyar kertészeti irodalom is ettől az időtől kezdődik, ennél fogva kötelességünk vele kissé bővebben foglalkozni. A Pozsonyba kényszerült primásoknak kezdettől fogva volt kertjük, de a primási kert eleinte egyszerű házikert volt. A később nagyhírvé lett díszkertnek gróf *Forgách Ferenc* 1614-ben vetette meg alapját. Később *Lippay György* rendkívül meggazdagította. *Lippay* korának a természettudományokban is jártas egyik legkiválóbb magyar főura volt. Kertjének megalkotásában és elrendezésében is irányító szerepe volt.

1658 augusztus havában *Lipót* magyar királyt a német-római birodalom császárává választották meg. *Vilmos*, szász-weimári herceg ekkor háromtagú követtséget küldött Bécsbe a császárhoz. Ennek a követtségnek egyik tagja, *Müller*, átrándult Bécsből Pozsonyba és emlékirataiban pontos leírást hagyott ránk az akkor fénykorát élő primási kertről, amely a primási palota mögött terült el. A bejárattól jobbra négyszögletes tó fogadta a látogatót, a tó közepén a primás védősztjének, Szent Györgynek szobra állt. A kertben összesen huszonnégy nagyobb és három kisebb virággy volt. A kerti építmények között nevezetes a Parnasszus és az Eremitorium, valamint a kert közepén álló díszlak. A Parnasszus tetejét *Pegazus* szobra díszítette, az Eremitoriumban Szent Jeromos kőbe faragott óriási alakja feküdt. Volt ezeken kívül a kertben útvesztő és részben harci festményekkel díszített több lugas. Volt a kertnek narancsháza is, amelyből nyaranta 167 narancs-, citrom-, babér- és gránátalmafát helyeztek a szabadba. A német követ a virággyakban annak a kornak minden divatos virágját láthatta.

Maradt azonban a primási kertnek fontosabb emléke is. *Lippay György* élete vége felé udvarába hívatta öccsét, *Lippay János*-t, és megíratta vele előbb a gazdasági naptárt, majd a »Pozsonyi kert« című munkát, amely 1664-től 1667-ig három részben jelent meg. Első kötete szól a virágos kertről és kereken 150 virágot és virágos fát ismertet. Forrásműve *Giovanni Battista Ferrari* kiváló virágkertészeti munkája, de egyébként azokat a tapasztalatokat írja le, amelyeket a primási kertben szerzett. *Lippay János* könyvét joggal nevezzük a magyar kert bibliájának. Elődeink hosszú ideig ebből tanultak kertészkedni, és hogy mennyire kedvelték, legjobban az mutatja, hogy 1753-ban újra nyomták.

Sajnos, csak a könyv őrizte meg ilyen tartósan a primási kert emlékét, mert maga a kert *Lippay* halála után csakhamar pusztulásnak indult. A primási palotán kívül, amely most katonai épület, csak Szent György szobra maradt meg, utóbbi azonban nem eredeti helyén. Úgy látszik, a szobrot és talán még más művészeti alkotásokat is, így például az említett kertészeti könyv rézmetszeteit, szintén a primás egyik

rokona, *Lippay György* nevű unokaöccse készítette, akinek »A négy évszak« című domborműve most került haza Bécsből a Nemzeti Múzeumba. Ifjabb *Lippay György* 1663-ban kiadott egyik rézmetszetén örökítette meg a primási kertet, de az értékes rézmetszetnek ma már egyetlen példányát sem ismerjük, azért mindent el kellene követnünk, hogy ennek a rézmetszetnek legalább egy példányát előkerítsük. Szinte lehetetlen, hogy ne lappangana valahol itthon vagy külföldön legalább egy példánya.

A XVIII. században a magyar föld nagy változások színhelye. A meggyengült törököt sikerült visszahozni, a pusztán maradt földeken új magyar élet indul, amely előbb a nagybirtokos főuri társadalmat, majd az Alföldön a tanyavilágot termi meg. A nagybirtokos főurak fény és pompa dolgában nyugat legnagyobb hatalmasságainak főuraival igyekeztek versenyezni. Ezek a törekvések tükröződnek a XVIII. század gazdag magyar kertművészetében is, amely sokáig éppen úgy áll francia hatás alatt, mint egész Európa. A barokk kerteket nálunk olasz kerteknek nevezték, mert főképpen olasz hatás alatt készültek. A XVIII. század kertjeit pedig francia kerteknek nevezzük, mert akkor Versailles kertje volt a legcsodálatosabb kert egész Európában. Legalább húszra tehetjük ennek a századnak a kertművészeti szempontból is számottevő francia modorú nagyobb magyar kertjét.

Francia modorú kertjeink főurainak nem követték *Lippay* példáját, nem gondoskodtak sem művészeti, sem növénytani szempontból kertjeik méltó megörökítéséről, így ezekről a kertekről, sajnos, kevesebbet tudunk, mint a pozsonyi primás olasz kertjéről, noha sokkal későbbi eredetűek. Így történt, hogy ennek a századnak pompás magyar kertjeit olyan hangzatos, de lényegében semmitmondó szólammal illették, mint a »magyar Versailles«, holott egy sincsen közöttük, amely mint önálló és érdekes alkotás, Versaillesnak volna közvetlen utánpótlása.

Legnagyobb szerepe volt országos hatás tekintetében az *Esterházy*-család kismartoni és eszterházi kertje. A kismartoni díszkert helyén régebben olasz kert volt, csak 1754-ben alakították át francia modorú kertté. Meglévő tervrajzát francia mester készítette, de az eredeti francia terv a megvalósító *Pölt Mátyás* kezén, aki akkor az *Esterházy*-család főkertésze volt, némileg módosult. Bükkfából készült rácsoskapu, művészi szökőkút, nagy tó, tizenegy kőszobor, néhány virággy, narancsliget és fasor díszítette. Az eszterházi kert nagyobb volt és talán a legnagyobb a XVIII. század magyar kertjei között. Ennek a századnak 70-es éveiben készült, mégpedig az irodalmi adatok szerint a tulajdonos herceg terve szerint. Ki volt a megépítő, nem tudjuk, csak valószínű, hogy két mérnöknek volt ebben fontos szerepe, az egyik a teljesen ismeretlen *Pierre Goussard*, akinek neve az eszterházi kastély folyosóján függő régi képeken több helyen olvasható, a másik *Baron de Bréquin*, aki műszerész és Bécsben a vízügyi hivatal és udvari építészeti tisztviselője volt.

Az *Esterházy*-család kertjei nagy hatással voltak az ország minden kertjére. Ennek nevezetes bizonyítéka, hogy a *Grassalkovich*-család levéltárában előkerült az eszterházi kert tervrajza. A XVIII. században hirtelen hatalmassá és egyre tekintélyesebbé váló *Grassalkovich*-család versengeni igyekezett az *Esterházy*-akkal, ez okozta azt is, hogy megszerezte az eszterházi kert tervrajzát. Így vándorolt tovább az országban a Bécs

közvetítésével hozzánk jutott francia kertmodor. Talán előkerülnek még a családi levéltárakból a régi kerttervek, s akkor kertművészeti szempontból majd megírhatjuk a XVIII. század magyar kertjeinek magánrajzát. Kétségtelen, hogy megérdemelnék!

Míg Európa többi országában a francia kertmodor tartotta diadalmenetét, Angliában új kertmodor keletkezett, amely lényegében folytatása volt a francia kertmodornak, de a szabad természet jelszavával igyekezett a francia kertet átídomítani. Az angol természetrajongás hadat üzent az egyenes kerti útnak s az ollónak, amely természetellenes alakra nyeste a fákat és cserjéket, az épületet pedig háttérbe szorította, hogy ki sem látszott a kert fái közül. A XVIII. század végén és a XIX. század elején Európa többi országában is elterjedt az angol díszkertmodor, szabadjára eresztették a fák növesét, és — hogy az ember a fa szépségében is gyönyörködhesse — a legszebb termetű, külföldi fanemeket iparkodtak a díszkertekben meghonosítani. Ebben az időben, 1797-ben írta a magyar *Grossinger János* is az első magyar faismerettant, amely komoly, tudományos bizonyítéka annak, hogy az érdeklődés a fák iránt a XVIII. század végén Magyarországon elterjedt.

A természetrajongó fakedvelésnek és a vele összefüggő angol díszkertmodornak számtalan emléke még ma is él Magyarországon. A folyamatosság kedvéért először a kismartoni díszkertet említem, amelyet *Esterházy Miklós* herceg 1805-ben megnagyobbított és angol díszkertté átalakított. A herceg készítette a 262 lépés hosszú rózsasort és személyes vezetésével hozták Londonból a hatalmas öntözőművet. Legnevezetesebb alkotása a hatalmas üvegház, amelynek nyolc része van, az egykorú leíró 60.000-re becsüli a benne elhelyezett növények számát. Sok idegenföldi növény innen indult hódító útjára Magyarországon, egyebek között a táblabíróvilág kedvence, a muskátli. Kiváló szerepe volt az angol díszkertmodor és fakedvelés terjesztésében *József nádor*-nak, aki több külföldi fát ültetett a Margitszigeten és népszerűvé tette Magyarországon a platánt és a törökmogyorót. Mindebben főkertésze, *Tost Károly* volt főtámasza, aki angol díszkertmodorban kezdte meg a Margitsziget rendezését.

Az említett példák nyomán a XIX. század folyamán több nevezetes angol díszkert létesült a magyar úri-kastélyok körül. A fakedvelés iránt érdeklődő magyar földesuraknak köszönjük elsősorban azt, hogy a legszebb és leghasznosabb külföldi fanemek meghonosítása szerte az országban elterjedt. Egyik-másik úri-kastély díszkertje valóságos élőfagyújtemény, mint az országos híru kámoní arborétum (élőfagyújtemény), amely *Saadhy István* munkája. Nevezetes szerepük van az angol díszkertben a széptermetű fenyőknek és az örökzöld fásnövényeknek. Európai híru örökzöld díszkertünk Bars megyében a nemrég elhunyt *gróf Ambrozy-Migazzi István* malonyai kertje.

A XVIII. század végén alapították Magyarországon az első nyilvános kerteket. Ezek kezdetben úgynevezett városerdők voltak. Kedvenc fájuk volt a hatalmas és gyorsan növekvő kanadai-nyár és az igénytelen és illatosvirágú akác. Sok helyen láthatók a városok és fürdők kertjeiben még manapság is. Holott a XIX. század közepén a közkertek egészen átalakultak. Az angol díszkert sem a kisebb kertekben, sem a közkertben nem vált be. Ezért már a XIX. század közepén a díszkertek külső részére szorult vissza. Az épület

előterét virágos kertiszőnyeg foglalta el, hasonlóképpen a közkertek közlekedő részét. Erre a vegyes kertmodorra legszebb példánk a budapesti Városliget, ellenben a Népliget nagyjából megtartotta angol díszkertjellegét.

Korunkban a magándíszkertek alkonyát éljük. A családiházak kiskertjei már nem követik a díszkertmodort. A közkertekben pedig előtérbe lépett a városi lakosság igénye. Az utakat padok szegélyezik, a pázsitot játszótérek teszik hozzáférhetővé. Nemrégiben még Budapesten is mogorva kertőrök bittal rémítették a levegőt, napfényt és szabad mozgást áhító fővárosi gyermekeket. Ma már hinta és homok várja őket a kertben. Vannak, akik sajnálják a fák vad szépségét, amely kiszorult a kertekből, jómagam legszebb díszkertmodornak tartom a korszerű közkertet, mert benne nő fel az egészséges új magyar nemzedék.

MAGYAR VADÁSZTROFEÁK TÁRA.

A vadásztrofeák tömegéből kiválnak egyes olyan agancsok, szarvak, agyarak, koponyák és bőrok, amelyek főképpen nagy méreteik, esetleg különösen szép vagy érdekes alakjuk miatt az átlagon felül vannak és ezért nemcsak a vadászok világában ismeretesek, hanem az állattan tudósait is érdeklik. Az ilyen vadásztrofeákra minduntalan történik hivatkozás mind szóbeli előadások, tárgyalások és viták alkalmával, mind a szakajtóban. Ami a magyar kiváló agancsokat illeti, azok megemlékezésébe, illetve méreteik és súlyuk felsorolásába gyakran zavart okozó tévedések kerülnek be. Ennek oka az a körülmény, hogy ezek a vadásztrofeák sehol sincsenek hitelesen számon tartva. Csak kevés beavatott szakember tudja pontos mérési adataikat, az irántuk érdeklődő vadászok közül pedig sokan éppen csak híriket hallották.

A föld egész kerekességét benépesítő rengeteg állatfaj között nagyon sok van olyan, amely a vadászó embernek kívánatos vadászsákmánya. Az elejtett nagyvadat világszerte általában az agancsnak, szarvnak, agyarnak vagy más trofeának minősége szerint becsülik meg. Mennél inkább megközelíti a vadásztrofea a vadfaj eddig ismert legkiválóbb példányának nagyságát, méreteit, annál becsesebb az a vadász és annál érdekesebb az állatbúvár számára. Az ilyen összehasonlítás lehetősége tehát mindig kívánatos.

A nagyvilágot bejáró és sok külföldi állatfaj egyes kiváló példányait elejtő vadászoknak *Rowland Ward* világszerte ismert és hitelesnek elfogadott könyve*) nyújt alkalmat az összehasonlításra. *Rowland Ward* londoni preparátor, akinek kezébe évtizedek óta rengeteg vadásztrofea került, ezeket mind pontosan megmérte, fényképet készített róluk és rendkívül érdekes, becses adatait terjedelmes könyvben bocsátotta a nyilvánosság rendelkezésére. *Rowland Ward* könyve a nagyvilági vadászok és állatbúvárok körében úgyszólván fogalomvá vált. Manapság mindenki, aki külföldi vadásztrofeák méreteit említi, csak rá hivatkozik. Ebben a könyvben azonban a magyar vadásztrofeák, a magyar kiváló szarvas- és őz agancsok nagyon hiányosan szerepelnek, mert szerzője azokat egyrészt nem ismeri, másrészt kiválóságuk elbírálásának módját sem tudja. Aki a világ legnagyobb elefántagyarának, kudu-antilop-

*) *Rowland Ward's Records of big game.*

(Utánnomás tilos.)

Nadler Herbert felvétele.

Szarvasagancs. Páratlan huszonkettes.

A bika elejtője: *Fried Pál.*

Az elejtés helye: Simontornya, Tolna megye.

Az elejtés időpontja: 1933 szeptember 23.

Az agancs két szárának átlagos hossza :	112	cm	A jobb szár körmérete a középág és korona között	15.5	cm
A két szemág átlagos hossza :	46	«	A bal « « « « « « « «	14.9	«
A két rózsza átlagos körmérete :	21.95	«	Az agancs súlya a homlokcsonttal (1933. XII.)	9.35	kg
A jobb szár körmérete a szemág és középág között :	15.9	«	Az ágak tényleges száma :	20	
A bal « « « « « « « «	16	«	A bírálati képlet szerint szépségpontok :	9	

A bírálati pontozás végösszege : (a súly kétszeresével) 199.45 ; (a szárkörméretek átlagával) 196.32

Budapesten, 1933 december havában az agancskiállításon II. díjat, ezüstérmet nyert.

szarvának, tahrkecske-szarvának vagy grizlimesdvébőrének méreteit akarja megtudni, csak *Rowland Ward* könyvében lapozgat. Aki azonban a szálkai világ-rekord-szarvasagancs pontos méreteit és súlyát óhajtja tudni, talán többnyire maga sem tudja, hová, kihez forduljon ezekért az adatokért.

Nálam is gyakran érdeklődnek híres magyar vadásztrofeák, főképen szarvasagancsok bírálati adatai iránt. A *Nemzeti Vadászati Védőegylet* évente megismétlődő budapesti agancskiállításai, valamint a négy éve Lipcsében rendezett nemzetközi vadászati kiállítás keretében, a magyar vadásztrofeák bemutatása alkalmával, immár tíz esztendeje méregetem és fényképezem a magyar agancsokat, szarvakat és agyarakat, minek-folytán idetartozó nagy anyag gyűlt nálam össze. Úgy véljük, hogy ezen a téren hiányt pótolunk, amikor ezt az anyagot folytatólagosan közreadjuk és ebből a célból »Magyar vadásztrofeák tára« címmel lapunkban állandó rovatot nyitunk.

Ebben a rovatban tehát sorjában közöljük a kiváló magyar vadásztrofeákról készült fényképeimet és a trofeák hitelesen, pontosan megállapított méreteit és súlyát, a szarvasagancsoknál pedig a bírálati pontozás végösszegét is, tekintve, hogy a szarvasagancsok elbírálására európszerte elfogadott, bevált képletünk van. Mivel pedig ennek a képletnek két változata van, a teljesség kedvéért közölni fogjuk a mind a két változat szerint való bírálati pontozás végösszegét. Ennek magyarázataképen megemlítem, hogy a képletnek azt a változatát, amelyben az agancs súlya — illetve annak kétszerese — szerepel, az egy év anyagának elbírálásánál szoktuk alkalmazni. A képlet másik változata pedig, amelyben a súlyt nem szerepeltetjük, ellenben ezt a két szár négy körméreti adatának egyszeri átlagával helyettesítjük, a több évfolyam anyagának együttes elbírálására szolgál. A képletnek ezt a változatát is — mint a képlet szerzője és a nemzetközi bírálóbizottság tagja — Lipcsében jómagam ajánlottam elfogadásra.*) Erre azért volt szükség, mert nem lett volna igazságos, ha a tíz-húsz éve száradó agancsok súlya a csak egy-két éve száradó agancsok súlyával versenyzett volna. A lipcsei nemzetközi bírálóbizottság ajánlatomat elfogadta, tehát valószínű, hogy a többéves anyagból rendezett agancskiállítások alkalmával a jövőben is bírálati képletnek ezt a változatát fogják alkalmazni, amelyben az agancs súlyának kétszeresét a száraz négy körméretének egyszeres átlaga pótolja. Ez az indoka annak, hogy a szarvasagancsoknál elbírálásuk mindkét változatának eredményét közöljük.

Az agancs súlya olyan adat, amely körül a legtöbb tévedés és félreértés keletkezett, s amely az idő múlásával leginkább változik. Erre jó példa a Herceg Montenuovo-féle szálkai rekord-szarvasagancs. Ennek súlya 1910-ben, a bécsi nemzetközi vadászati kiállítás magyar részének anyagáról készült nagy képes emlékkönyv adatai szerint 14·5 kiló volt. Ugyanerről az agancsról a kiváló német vadászati szakíró, *Gróf Fabrice* a »Wild und Hund« című német vadászújság 1933 február 3-án megjelent számában (XXXIX. évf. 5. sz. 71. old.) azt írja, hogy súlya 13 kiló, holott ennek az agancsnak

*) Bírálati képletnek ezt a magam szerkesztette változatát a »Magyar Vadászújság« (XXXIII. évf. 10. sz. 132. old.) tévesen »a Magyarországon használatos bírálati formula németországi javított (!) kiadásának«-nak nevezi. Ez az elnevezés azért téves, mert úgy lehet értelmezni, hogy a németek a magyar képletet javították, ez pedig nem felel meg a valóságnak.

súlyát Lipcsében 1930 nyarán 11·4 kilóban állapítottuk meg. Az agancs súlyának változását a csontanyag száradása okozza. Adataink pontossága kedvéért és félreértések elkerülése végett tehát a bírálati adatok felsorolásánál a súly megállapításának időpontját is közölni fogjuk. Ebből azután következtetni lehet a száradás okozta súlycsökkenésre.

Nadler Herbert.

A KÖSZÁLIKECSKE (IBEX).

Írta: Szalay Béla dr. — Nagyszében.

I.

Nem volt Európában vad, amely a vadász vérét lázba ejtő csodálatos trofeájával kívánatosabb vadászszákmány lett volna, mint a havasi-kecske. Vadászott már reá a diluvium embere, az asszír; Ó-Indiában a Védák hőse, Izrael fia, a régi egyiptomi, az antik görög s a trójai hős. (*O. Keller*, 1887.). *Homeros* Trója legjobb nyilazójának, *Pandaros*-nak íját így éneklí meg:

»Pandaros gyorsan kivette tokjából a fényesre csiszolt íjat, a vad ibex szarvából valót, amelyet hajdan, midőn az a szírtek közül előugrott, leshelyéről a szíve alatt mellbe talált, úgyhogy a vad hátrarogyott a sziklára: tizenhat arasznyira domborodott a bak szarva a háta fölé; a szarvakat a szarúműves kicsiszolta, majd egybekapcsolta őket, s miután gyönyörűen kiesztérgályozta, aransarkat alkalmazott rájuk a húr rögzítésére«.

Amint látjuk, ez a vadnem hajdan igen el volt terjedve, most is vagy tíz faja ismeretes Spanyolországban, a Kaukázusban, Szibériában és másutt. Ezek között azonban az alpesi ibex a legszebb (*Winckell*, 1878 — 157. old.; *Lydekker*, 1898 — IX. old. stb.). Az arabok lakta hegyeken is honos. Az arab a lehetlenséget így fejezi ki: »Hozd össze a szirti-kecskét a struccal«, azaz a sziklák lakóját a sivatag madarával, ha tudod! (*Hommel*, 1879 — 283. old.)

Szarva jelenleg 70—80 centiméter hosszúra nő meg, de régen hosszabb is volt, például Svájcban a többszázéves trofeák között 120-centimétereset is látni (*Tschudi*, 1890 — 520. old.; *Fors. Major* 1873 — 386. old.). *Grossinger* ezeket a csomós szarvakat a höscincéréhez hasonlíttja (355. old.). Mindig elsősorban a szarva miatt vadásztak rá s ebből kettőt összeillesztve, íveket készítettek belőle (*Homer*). *Brehm* szerint húsa jóízű, de inkább hiszek *Hildegardis*-nak, aki már 1150-ben bizonyítja (1901 — 17. old.), hogy »a lóhús, medve-, szamár- és ibexhús csak a másodrendűek közé tartozik.« *Belon* szerint (1554 — 164. old.) Kréta szigetén a bennszülöttek a beszózott nyulat, őzet és vadkecskét egészben füstön megaszalják és úgy élvezik.

Többnyire lesve vadásztak rá és csak régen, amikor sokkal több volt belőle, történt meg kivételesen, hogy urasági vadasokban par-force módon hajtották. Ilyen esetről, mint valami különös dologról, emlékeznek meg a régi történetírók, például a bécsi Práterben 1666-ban (*Bruhln*, 1872 — 312. old.) ilyen híres díszvadászat volt, amelyet *Urschenbeck gróf* fővadászmester rendezett *Lipót* császár és *Margit-Tevez* spanyol infánsnő egybekelésének ünneplésére (*Leeder*: *Österreichische Vierteljahresschrift für Forstwesen* 1918. Különlenyomat 3. old.) és Poroszországban Grunewaldban 1729-ben (*Genthe* 1899 — 196. old.). Ez utóbbi hajtás úgy végződött, hogy az ibex a kutyák elől beugrott valami meredek szakadékba, ahonnan nem lehetett kimozdítani. Ázsiában a khivai mongolok sólyommal vadásznak rá (*Vadászlap*, 1908 — 236. old.). Az ókori kisázsiai vadász néha lesbeállt annak az odúnak szája mellé, amelyben a vadkecske tartózkodott, kutyájával kihajtatta a vadat s a barlang szájánál lenyilazta (*O. Keller*, 1887 — 42. old.).

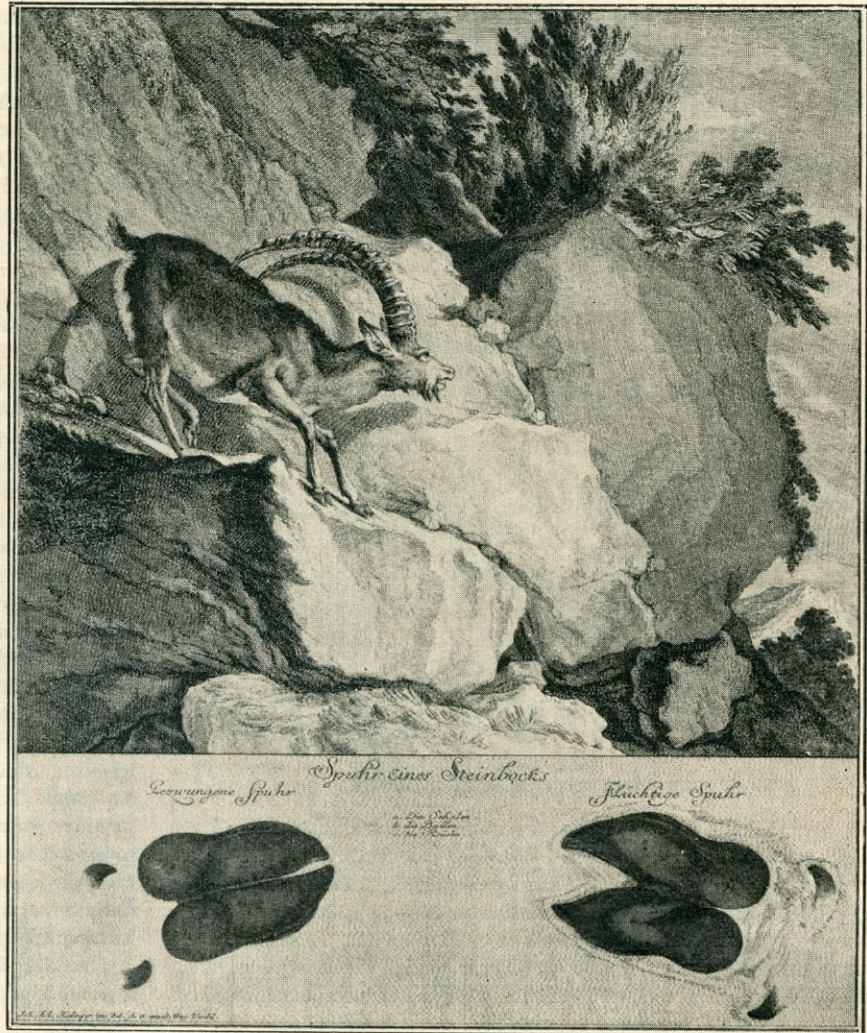
A régi egyiptomiak nagy nyájokban megszelídített sok különös állatot tartottak, például antilópokat s a nubiai vadkecskét is (*Blanckenhorn* 1901 — 498. old.). A krétaiak *Belon* korában (1554 — 14. a. old.) összefogdosták a vadkecske gidáit, amelyeket a házikecskenyájakkal együtt legeltettek. Gidákat egyébként a régi svájciak is sokszor fogtak be és megszelídítették őket (*Th. Klein*, 1760 — 18., 19. old.). Az ilyet azután, ha fejlett nőstény lett belőle, kikötötték a hegyeken arra a váltóra, amelyen a vad bakok szoktak járni. Lesbeálltak, s amikor valami nagy bak jelent meg, bámulatos biztossággal nyilazták le.

Mint fejedelmi vadat, sokszor látjuk az ibexet régi rajzokon megörökítve, amelyeken nemes fejt büszkén magasra tartja. A legszebb ilyen képek egyikét *Ridinger*-nek, a híres állatfestőnek művében láttam (*Abbildung der jagtbaren Thiere*, 1740, Taf. XIV). A legrégebbi ibex-rajzok különben vagy 100.000-évesek, amennyiben még a diluvium végétől, a régi kőkorból valók. Ilyeneket több délfranciaországi barlangban 1880-ban fedeztek fel mint sziklarajzokat és színes karcokat, például a Combarelles-i barlangban, ahol két bölény és három ibex rajzára akadtak (*Capitan et Breuil*, 1901). A Niaux-i barlangban harminc ösbölény rajza mellett egy ibex is meg volt örökítve (*Lenhossék*, 1912 — 392. old.).

Mind a kőkorból, mind később is az ibex a közönségesebb vadfajok egyike (*Struckmann*, 1882), tehát akkor még sokkal szaporábbnak kellett lennie, mint amilyen ma. Ennek az volt az oka, hogy akkor még nem lakott a legmeredekebb kőszirteken, hanem dombos, erdős helyeken tartózkodott, sőt néha lejött a síkságra is, például Nápoly vidékén is találtak ibexet (*Heer*; *Lydekker* 1898 — 274., 275. old.). Akkoriban el volt terjedve — Angliát kivéve — Észak-Európától le, Gibraltárig és Lombardiáig. *Studer* szerint (1896 — 283. old.) a postglacialis időben ez az állat még a síkon élt, de már a cölöpépítmények korában csak hegyvidéken található.

A rómaiak korában Germániában még olyan sok ibex volt, hogy a római cirkuszban *Gordianus* császár egyszerre kétszázat is mutogathatott belőle (*Lenz*, 1856 — 90., 234. old.). *Probus* császár pedig katonáival gyökeres nagy fákat ültetett a cirkuszba, megvárta, míg azok kilombosodtak és kis erdőt alkottak. Ebbe aztán beeresztettek ezer struccot, ezer szarvast, ugyanannyi vadkant és antilópot, vadjuhokat, egy csapat ibexet és egyéb állatokat. Midőn a cirkusz közönsége ebben a paradicsomi látványban eleget gyönyörködött, bebocsátották az arénába a szegény népet és mindenki annyi állatot vihetett haza, amennyit megfoghatott. Így hízelegtek akkoriban a népek (*Lenz*, 91. old.).

A nagyarányú befogások azonban megapasztották az ibexek állományát. A szegény állat a sok üldözés elől egyre magasabb havasokra menekült, míg végre a rideg kősziklák lakója lett. Jelenleg csak Olaszországban, a Montblanc és Monterosa hozzáférhetetlen meredek sziklás hegytetőin őrzik a maradék állományt. Ha ennek nem viselnék gondját, már régen egyetlen alpesi-kőzálikecske sem élne! Érdekes, hogy az 5000 méter magas Elburz havasain épp így őrzik a perzsa sah számára az odavaló kövi-kecskéik utolsó példányait (*O. Keller*, 1887 — 45. old.).

Kőzáli kecskének és csülöknyomai *Johann Elias Ridinger* rajza „Abbildung der jagtbaren Thiere” c. művében, Augsburg 1740.

Amint láttuk, az ibex hajdan Közép-Európa legtöbb részén honos volt. Magyarországon is élt. Hozzánk még a jégkorszak elején Észak-Európából, Szibériából vándorolt be (*C. Keller*, 1904 — 94. old.; v. ö. *Lydekker* 1900 — 114. old.). A szomszédos országokban is jóformán mindenütt ráakadtak kövült maradványaira, például Ausztriában, Morvaországban, Csehországban (*Kajka* 1916 — 49. old.), Boszniában Bihačnál a cölöpépítmények lakói még a vaskorban is vadásztak rá (*Woldrich*: *Archiv für Anthropologie Lit.* 1900 — 160. old.), ami bennünket közelről érdekel. Feltehető ugyanis, hogy ott a középkor elején még élhetett.

Magyarországon, ami figyelemreméltó, két ásatag faja élt, és pedig a *Capra ibex* L., amelyet Aninánál, Krassószőrény-megyében a csak 600 méter magasan fekvő Buhuj-barlangban találtak (*Szabó József*: *M. Orv. Természetv. M.* XXIII, 1886 — 236. old.; *Téglás* 1887 — 115. old.; *Primics*: *Arch. Anthr.* 1893 — 101. old.; *Zoológiai lapok* 1906 — 243. old.; *Kormos* 1915 — 415. old.) és az *Ibex Carpathorum* Koch, a Kárpáti-ibex, a hidegszamosvölgyi csontbarlangból (*Koch*, 1890 — 464. old.; 1890 — 218. old.; 1899 — 552. old.). *Koch* ennek az ibexnek méreteit összehasonlítva, megállapította, hogy legközelebbi rokonságban van a morvaországi Vypustek-barlangban talált *Ibex cenomanus* Fors. Major-ral.

Ibexünk legelső kövült szarvleletéről *Benkő Ferenc* értesít bennünket (1786 — 159. old.) »Kőszarv, Zoolythus

cornu, versteinertes Horn, vadketskéjé a Brassai havasokról. Kár, hogy közelebbi részleteket nem közöl. A »Brassai havasok« valószínűleg úgy értendők, hogy a brassói előhegyekben számos barlangok egyikében találták. Hogy hova lett ez a lelet és hogy igazán ibexé-e, nem tudjuk.

Kimakovich, erdélyi kutató azon a véleményen van, hogy hazánkban a kőkorszakban a bezoar-kecske is élt vadon. Ezt később mint szelíd állatot is behozták hozzánk, s ennek elvadult példányai is lehettek. (Szóbeli közlés.)

II.

Az ibex a magyar történelemben.

Láttuk, hogy az ibex Germániában még a középkor elején is közönséges állat volt és nagyon valószínű, hogy akkor még Boszniában is élt. Annál valószínűbb, hogy akkoriban Magyarországon is még élt, főképen a Központi-Kárpátok vad vidékén. Erős megfogyása csak a középkor közepén történhetett, ehelyütt tehát azzal az igen érdekes kérdéssel foglalkozunk, vajjon élt-e ez a fejedelmi vad hazánkban a magyarok bevándorlása utáni időkben és hogy van-e erre valami biztos, elfogadható bizonyíték. Annyi bizonyos, hogy létezése legalább ötvenszer van említve határozott formában.

A magyar ibex ismételt megemlítése a történelemben két gócpont köré sorakozik, a magyarországi, vagyis első-sorban a tátrai adatokra és az erdélyi Kárpátokéira.

A) Magyarországi adatok.

1. 1517. Lőcsén, a *Justus* család birtokában levő *Sperrvogel*-féle krónika 18-adik oldalán megörökítették, hogy *II. Lajos* királyunknak Budán 1517-ben egy lőcsei küldöttség egy jávorszarvast és egy lithvániai szánkót, a pécsi püspöknek pedig egy ibexet hozott ajándékba: »Haben Ihr. Kön. Maiestät ein Elend, 1 Littauschen Schlitten, item dem Bischof von 5-Kirchen 1 Steinbock . . . verehret« (*Roth*, Természettudományi Közlöny, XVII, 1885 — 505. old.; *H. J. B.* Vadász- és Verseny-lap 1879 — 7. old.; *Koch* 1899 — 552. old.; *Zoológiai Lapok* 1906 — 243. old.). *H. J. B.* szerint ezt a krónikát a lőcsei városházán őrzik (v. ö. még *Sámi* cikkét is; *Vasárnapi Ujság* 1873 — 347. old.; *I. Daday* 1882).

2. 1518. Nagy vadász volt az Úr színe előtt a XVI. század kezdetén *Estei Hippolyt*, az olasz származású egri püspök, akit sok olasz vendége látogatott meg. Ez volt az a híres férfiú, akit *Hunyadi Mátyás* király, mint nejének, *Beatrix*-nek unokaöccsét, már hatéves korában esztergomi érseknek nevezett ki. A pápa eleinte »kissé fiatal«-nak tartotta a jelöltet, de később mégis csak megerősítette állásában. Akkoriban sok minden történhetett, de ez a kinevezés még akkor is felingerelte a közvéleményt. Sokat csúfolódtak az emberek a hallatlan botrány miatt és a »Cronica Estense« szerzője gúnyosan írja: »Beatrix magyar királyné a hercegprímással egy ágyban szokott hálni« — aki akkor csak hét és fél éves volt. 1497-ben aztán a tizenhétéves ifjú, mint már »öreg bíbornok« kénytelen volt a főrendek zaklatására állását elcserélni *Bakóc Tamás*-sal, akinek szintén jelentékeny szerepe volt a magyar vadászat történetében. Így lett az esztergomi érsekből egri püspök. A mohácsi vész előtti idő volt ez, telve fényűzéssel, gondtalansággal, mulatozással. Az olasz vendégek nem győztek betelni a sok pompás vadászattal. *Manfredi Tamás* mantuai nemes is csodálkozva írja haza Egerből, hogy a püspöknek olyan sólymai vannak, amelyek a hozzájuk képest óriási vadludakat is megfogják, sőt volt eset, hogy egy sólyom egyszerre két vadludat is fogott. Ezekre a vadludakra 1518 körül a télen is meleg Tapolcza vize mellett vadásztak. Az agarászat is nagyon mulatságos volt Egerben. *Manfredi* leírja, hogy »az nap az

agarak két nyulat, a kopók pedig egy *bakkecskét* fogtak«. Így fordítja magyarra a mantuai olasz levéltárban levő eredeti levelet *Óváry Lipót* (1889 — 392. old.), amikor is azt a nagy — és másoknál is gyakori — hibát követi el, hogy a »bakkecske« eredeti olasz nevét nem közli zárójelben, minekfolytán nem tudhatjuk, miféle állatról van szó. Házikecske bizonyára nem volt, hanem vagy zerge — de ennek van ismert olasz neve — vagy valódi ibex. Az olasz elnevezés *becco* lehetett, ami könnyen pótolhatta a *stambecco* — ibex — nevet. Ezeket a püspök vadasa számára a Tátrából hozathatta.

3. 1662. *Evlia Cselebi*, azaz: *Evlia* »nagyúr« híres török utazó és történetíró volt és a szultán rokona, aki 1662 körül Magyarország nagy részét beutazta és nálunk mindenütt szívesen látott vendég volt. Érdekesen vázolja, milyen fényes fogadtatásban részesítette *Zrinyi Miklós*, a horvát bán és költő Csáktornyan. *Evlia* leírja a pazar vendéglátást, amikor valamennyi vendég részeg lett. Az ő tiszteletére a bán másnap a légrádi erdőben — Zala megyében — az országhatár közelében nagy hajtóvadászatot rendezett. Az a kép, amelyet *Evlia* erről fest, valóban páratlan. Több ezer alabárdos hetven kocsival és sok ágyúval indult útnak. Hét óráig tartott a menetelés, míg az országszélre érkeztek. Ott *Zrinyi*-nek szép, magas vadászkastélya volt. Rengeteg jobbágy csoportosult össze. Ezek az országhatáron mint hajtók álltak fel. Majd borzasztóan pokoli módon kezdtek lármázni és megszólalt valamennyi ágyú is, aminek következtében az összes vad rémülten menekült a Kirinti nevű hegyre. Nagy zúrzavarban, tömegesen lehetett szarvasokat, medvéket és vadkanokat látni, mely utóbbiak nagyobbak voltak a számárnál, továbbá rókát, nyulat, hiúz és sakált, mind töméntelen számmal. Nem hiányoztak az őzek és a »vadkecskék« sem! A minduntalan kitörni készülő medvék és vadkanok ezen a vadászon jó néhány embert megöltek. A bán és *Evlia* a magas vadászkastélyból gyönyörködött ebben a pompás látványban. Az ágyúk közben folyton dörögtek, hogy a vadat rémítsék. A hajtók a meghajtott erdő köré kátrányos kötelekből hálót feszítettek, úgyhogy a vad nem szabadulhatott ki. Azután így folytatja *Evlia*: »A vadkanok és farkasok a közjük keveredett egyéb állatokat annyira tépdesték, hogy az összes vadak remegtek félelmükben. A medvék egy helyre gyülekeztek, s egy-egy nagy faágat felkapva, agyba-főbe verték a körülöttük nyüzsgő farkasokat és vadkanokat. A vadászok aztán valamennyi vaddal végeztek, leöldösvén őket, mire oly vadásztor következett, hogy kocsirakományokra menő bor fogyott el«. *Evlia* pedig, dúsgazdag ajándékokkal megterhelve, búcsúzott el a bántól.

Erre megjegyzi *Kardcsonyi*, aki a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából *Evlia* munkáját lefordította, hogy a török történész hihetőleg a zamatos borok hatása alatt írta le a látottakat, amiben igaza is lehet. De az, amit még hozzáfűz, hogy ezen a vidéken ma nincsen hiúz, sem medve, s ezért akkor sem lehetett, nem helyes, mert más történészek irataiból tudjuk, hogy még a XVII. században is az ország határain, amelyeket az ellenségtől való félelemből ember igen ritkán látogatott, rendkívül megszaporodott minden vad. Hiúz és medve akkor még biztosan volt ott. Csak a »vadkecske« elnevezés marad ismét rejtély, mert történészeink, sajnos, nem tudták, hogy ilyen kétes dolognál az eredeti török nevet okvetlenül közölni kellett volna. Mi, állattörténészek, abból jóval többet tudnánk megállapítani, mint a hadtörténelem írója. (*Vadászlap*, 1907 — 247. old.)

4. 1710 körül. *Egevdári* a következőket írja a *Vadászlap* 1910-es évfolyamának 408. oldalán: »*Camillo Morgan*, osztrák vadászati író, a »*Waidmannsheil*« 1910. évi 14. számában közli, hogy a Felkai Tátra-Múzeumban van egy igen érdekes olajfestmény, amely bizonyíték arra, hogy a kőszálikecske a

Tátrában előfordult. A festmény egy lomnici tanító műve, s hegygerincen vonuló kőszálikecskét ábrázol. Mintegy 150—200 évesre becsüli.

5. 1714. *Csiba István*, Magyarország hegyeit ismerteti (Dissertatio de Montibus» 125. old.) és a rajtuk barangoló vadfajokat is felsorolja: »A Kárpátok hegyei felette nagy fehér és fekete medvéket növelnek, oztán farkasokat, fehér nyulakat, hiúzokat és erdei kecskéket (*ilem et capreas sylvestres*).» A *Caprea* voltaképen őz, de miután az író »erdei őzek«-et említ, házi őzek pedig nincsenek, valószínű, hogy *capras sylvestres*-t akart írni, vagyis »vad kecské«-t, de ezen, ha tetszik, zergét is érthetünk. Azután a marmota részletes élettörténetébe fog, amelynek nevét nem ismeri és »nyúl nagyságú bizonyos fajta állat«-nak mondja.

6. 1729. Ugyanez a zavaró latin állatnév kísért *Turóczy László*-nál is (1729 — 210. old.), aki szerint a Bakony tele van ennek a vadfajnak megszámlálhatatlan tömegével: »Medve, farkas, fehér nyúl, erdei őz, hiúz, nyest, jávor, bölény és a vadfajok egyéb köztársaságával vég nélkül« (silvestres capreae, lynces, martes, alces, uri et respublica animantium sine fine). Hogy az »erdei őz«-ön, vagyis »erdei kecské«-n a zerge értendő, azt később fogjuk látni (*Grossinger I.*, 115. old.).

7. 1750 körül. *Roth Samu* mint érvert említi a Tátra ibex mellett, hogy a Lomnici-csúcs délkeleti oldalán levő kis tavat, az úgynevezett »Steinbachsee«-t, az 1770 előtti okiratok és leírások »Steinbocksee« néven emlegetik (Természettudományi Közlemény 1885 — 505. old.). Hogy ez az érv igen gyenge lábon áll, majd később látjuk.

8/a. 1772. Bizonyos *A. J. Cz.* a Kárpátokat ismerteti (Kurze Beschreibung des Karpathen-Gebirges) és az ott élő állatok között a marmotán és zergén kívül a »Steinbock«-ot — »capricornus«-t — is részletesen tárgyalja külföldi írók nyomán, anélkül, hogy annak a Kárpátokban való határozott előfordulásáról valamit mondana. Látszik, hogy csak általánosságban beszél a »havasokon előjövő állatok«-ról és adatait nem a Tátrában gyűjtötte (Kaiserlich privilegierte Anzeigen aus den Erbländern II. 1772 — 421. old.).

8/b. 1778. *Klein Mich.* (Samml. merkw. — 57. old.) »Die Steinböcke in Ungarn auf dem Karpathischen Gebirge sind weit grösser, als die man auf den Alpen und anderen hohen Bergen antrifft«. Mivel a zergét nem említi, bizonyára róla van szó, mint a mindenütt található vadról.

8/c. 1779. *Severini* »Tentamen Zoologiae« című művében olvassuk: »Ibex, Steinbock, Capricornus a legmagasabb csúcsokon és szirteken tartózkodik, hova a zerge se merészel felmászni. Azt mondják, hogy a Kárpátokban is előfordul. Azután a zergére tér át (39. old.).

9/a. 1780. *Karl G. Windisch* (»Geographie des Königreichs Ungarn« 21. old.) »Auf den Karpathen halten sich ganze Heerden von Gamsen und Steinböcken auf«. Utána mondja ezt 1803-ban *Fischer* is (lásd alább).

9/b. 1786. *Korabinsky* szerint (»Geographisch Historischer Lexicon von Ungarn« 18. old.) az Árvai Kastély fölötti hegyekben: »An Wölfen, Gamsen, Steinböcken, Adlern, Füchsen und Haasen giebt es hier eine Menge«. (*Grossinger*, 355. old.)

10. 1803. *Fischer J. W.* magyarországi utazásait vázolja (II. 31. old.) az ibexről ezt mondja: »Die Karpathen beherrbergen eine Menge von Gamsen und Steinböcken«.

11. 1814. *Wahlenberg* is hasonlóképpen nyilatkozik (»Flora Carpathorum C VIII. old.): »A szarvas, ibex és a marmota az egyedüli állatok, melyek ezen alpesekben (Kárpátokban) honolnak«. Hivatkozik rá *Blasius* 1857-ben, *Entz* 1879-ben és a Magyar Brehm a 434. oldalon.

12. 1815. Érdekes, amit *Pethe Ferenc* ír »Természet-történet« című műve 435. oldalán: »A vadkecske, Ibex capricornis, Steinbock hazája Szibéria, Galicia, Tirol, Magyar- és

Erdélyország és több e környéki tartományok. A vadkecske lakhelyének rendszerint csak a legmagasabb sziklákat mondják, de ez éppen nem igaz, mert pl. Szala vármegyében Tátika körül tán még ma is, igen csekély kősziklahegyeken eleget lehet látni, még pedig seregestül. Nemrégiben még elég volt, a szántai és sümegi öregek élő tanuk«. Azután a zerge (Gemse) vázolója következik. Nyilvánvaló, hogy itt csak elvadult házikecskékről lehet szó.

13/a. 1827. »A Kárpátokban él még az ibex« hangsúlyozza *Ham. Smith* (1827. IV. 301. old.), *G. Cuvier* nyomán.

13/b. 1834. »Auf dem Tatra Gebirge viele Steinböcke und Mürmelthiere« írja a Statistisch-geographische Beschreibung von Ungarn, Croaaten etc. (Leipzig, 1834 — 34. old.)

14. 1835. De már *Mojsisovich* (1888 — 271. old.) azt vitatja, hogy az ibex a Központi-Kárpátokban csak a 30-as évekig fordult elő.

15. 1840. Ennek ellentmond *Zawadzki* (»Fauna der Galizisch bukovinischen Wirbeltiere« — 34. old.), aki szerint a »Steinbock«-ot még csak néhány év előtt is gyakrabban látták a Központi-Kárpátok északi oldalán, ahol egy erdész neki a bőrét is megmutatta! De most már ritkaság, mert a vad-örzök nagyon kipusztították. Erre az adatra sokan hivatkoznak (*A. Wagner*, 1846. I. 82. old.; *Blasius*, 1857; *Entz*, Magyar Brehm stb.).

16. 1851. Utóljára 1851 körül van hír a Tátra kőszálikecskéjéről: *Lenz Har. Otmar* azt állítja, hogy »az ibex Kárpát-jaink tátrai részének állandó vadja volt és kb. 200 évvel ezelőtt igyekezett egy ismeretlen nevű főúr ismét meghonosítani«, amit *Egervári* (Vadászlap, 1910 — 408. old.) semmiképen sem akar neki elhinni.

(Folytatjuk.)

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

A VIII. nemzetközi madártani kongresszus. A nyolcadik nemzetközi madártani kongresszus 1934 július 2-a és 7-e között ülésezik Oxfordban, az ősi angol egyetemi városban. Az üléseket a Rhodés-házban tartják, amely az oxfordi egyetemi múzeum közelében van és mindazokkal az üléstermekkel rendelkezik, amelyek ilyen alkalomra szükségesek. A résztvevők elhelyezése az Egyetem úgynevezett Colleges-eiben vagy a város szállodáiban történik, mindenkinek tetszése szerint.

A kongresszus tartama alatt kiállítás rendeznek madártani érdekességű festményekből és rajzokból, ami tekintettel arra, hogy az angolok madárábrázolási művészete a legmagasabb fokon áll, páratlan érdekességű látványosságnak ígérkezik.

A rendezőség a kongresszus befejeztével érdekes madártani kirándulást tervez a Wales déli részén levő Pembroke grófsághoz tartozó szigetekre, ahol nagyhírű madártelepek vannak. Az ottani madárhegyeken tömegesen fészkelnek vészmadarak, viharfecskek, szulák, alkák és sirályfélék.

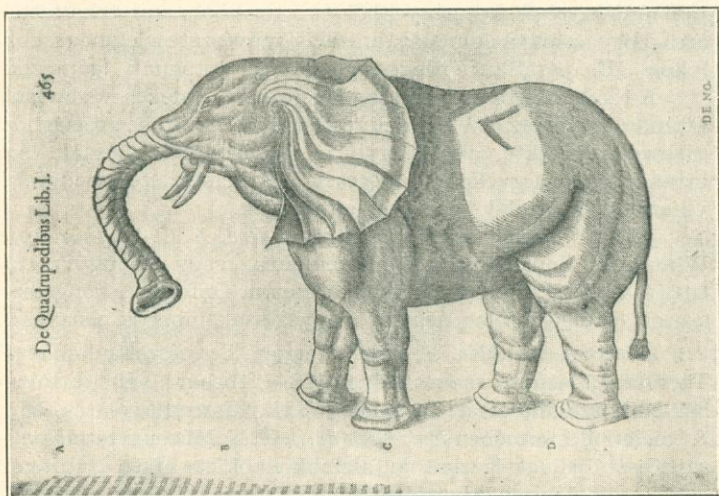
Jelentkezéseket elfogad a főtitkár, *Rev. F. C. R. Jourdain*, Whitekirk, Southbourne, Bournemouth, vagy az ügyvezető titkár *B. W. Tucker*, University Museum, Oxford. A kongresszuson előreláthatólag néhány magyar szakember is résztvesz.

Állattani szakülés. A Kir. Magyar Természettudományi Társulat állattani szakosztálya 1934 február 9-én tartotta 347-edik szakülését a Társulat (VIII., Eszterházy-utca 16.) I. emeleti üléstermében *Entz Géza dr.*, a M. N. Múzeum természetrajzi osztályainak igazgatója, alelnök elnöklete alatt. Napirend előtt elnök melegen üdvözölte *Csörgy Tituszt* abból az alkalomból, hogy a debreceni tudományegyetem díszdoktorává avatta,

azonkívül Szalay László dr.-t I. oszt. múzeumi örré, Kolosváry Gábor dr.-t pedig múzeumi segédörré történt kinevezésük alkalmából. A szakülés folyamán Ábrahám Ambrus dr. különböző csontos halak (márna, sügér, harcsa, ponty, csuka, menyhal, compó) és madarak (veréb, galamb, bagoly, tyúk) bélsatornáján végzett vizsgálatai alapján az önálló idegrendszer finomabb szerkezetével foglalkozott. Hozzászólt Lenhossék Mihály dr. Ezután Soós Lajos dr. a magyar puhatestűek állatvilágának a földtani változásokkal kapcsolatos fejlődését vázolta, kiemelte a mai állatvilágnak azokat a sajátosságait, amelyeknek magyarázatát éppen az ősföldrajzi viszonyok adják meg, így mindenképp annak páratlanul nagyfokú őshonosságát és kísérletet tett, a puhatestűekre támaszkodva, Magyarország állatföldrajzi felosztására. Az előadáshoz Szilády Zoltán dr., Schenk Jakab, Rapaics Raymund dr., Kormos Tivadár dr. és elnök főztek megjegyzéseket. Majd elnök Gelei József dr. »A Paramaeciumok garattölcsérének ismerete« című dolgozata egy részét mutatta be. Végül Lőrincz Ferenc dr. a bányász aszály betegségét okozó bányaféreg alaki sajátosságait, fejlődésmenetét, a fertőzés módját ismertette. Szólt a bányaféreg által okozott klinikai tünetekről, végül a gyógykezelés, illetőleg a fertőzés megelőzésének kérdésével foglalkozott. A szakülést barátságos összejövétel követte a Posch-féle vendéglőben.

Szalay László dr.

Aldrovandus elefántja. Aldrovandus-nak, a XVI. század végén — 1522-től 1605-ig — élt természetkutatónak »De Quadrupedibus solidipedibus« (Bononiae 1616) című terjedelmes természetrajzkönyvében láthatni — több más állatkép mellett — egy afrikai-elefántot is. Mindamellett, hogy ez a 300 év előtt készült rajz elég nevetséges formában mutatja be Afrika óriását, van néhány olyan jellege, amely kétségtelenül jó megfigyelőképességről tanuskodik. Az ormány gyűrűzöttsége, a bojtos farokvég, az agyarak elhelyezése megfelel a bonctan követelményeinek és sokkal jobb, mint sok jelenlegi képeskönyvben látható elefántrajz. Csodálatos azonban, hogy az ormányvég tölcészerű kiszélesedése és az »ormányujjak« (afrikai-elefánt lévén: alsó és felső ormányujj) továbbá a kis pajzsszerű paták hiánya, valamint a sugarasan szelvényezett hatalmas terjedelmű fülkagyló élénk ellentétben van az ormány és farokbojt pontos ábrázolásával. Lehetséges azonban, hogy az ormányvég tág nyílása éppen azt akarja szemléltetni, hogy itt — ellentétben az indiai-elefánttal — alsó és felső ormányujj is van. A domború homlok és a kis, nem lefityegő alsó ajak is afrikai-elefántra vall. A lehetetlen testarányok és a végtagizeknek egymáshoz viszonyított helytelen ábrázolása nem csökkenti az érdekes régi kép történeti értékét. Anghi.

Aldrovandus elefántja.

A légyölő-galóca. A mérges gombákról a legtöbb ember csak annyit tud, hogy óvakodni kell tőlük, mert károsak az ember egészségére, esetleg halálát is okozhatják. Miként azonban a mérges virágosnövények között is sok a gyógyító hatású, vagy másként hasznos, azonképen a mérges gombák között is vannak »hasznosak.« Ilyen például a légyölő-galóca (*Amanita muscaria*), amely az erdőben nő és az északi mérsékelt övön kívül Délafrikában is honos. Nálunk lehetőleg messze elkerülik, ám Ázsia északkeleti népei összeszedik és jó pénzért eladják, mert főzete kedvenc bódító italuk, amelyet még a pálinka sem tudott egészen kiszorítani. A légyölő-galóca ilyen irányú használatáról az első tudósítást Langsdorf-nak köszönjük, aki a múlt század elején járt Kamcsatkában és tapasztalatairól »Einige Bemerkungen, die Eigenschaften des Kamtschadalischen Fliegenschwammes betreffend« című értekezésében számolt be, amelyet Kámitz Ágost a Természettudományi Közlöny 1894-es évfolyamában kivonatossan magyarra fordított. Kamcsatkában a légyölő-galócát főként a korjások használják élvezeti szernek, részben szárított állapotban, darabokban rágatlanul nyelik le, részben frissen főtt levesben vagy mártásban élvezik. Bódultságukat kellemesebbnek mondják a részegségnél, mert nem követi fejfájás. A gomba mérge csak kis részben bomlik el a szervezetben, ezért a vizelet is mérgező és ennek segítségével négyszer is megújítják a bódulatot. Mint-hogy a légyölő-galóca forgalombahozatala tilos, nagy árat kell érte fizetni, állítólag darabja 100 frankba kerül. Mint látjuk, a légyölő-galóca Ázsia északkeleti részében az alkoholt és morfiomot, valamint a kokaint pótolja. Európában ilyen szerepre sehol sem tett szert, noha ez a feltűnő gomba itt is régtől ismeretes. Hogy Európában mire használták, azt a neve mutatja. Nem ok nélkül nevezik ugyanis »légyölő«-nek, mert valamikor valóban általánosan használták erre a célra. Már a középkorban a légyölő-galóccával igyekeztek szabadulni a legyektől és később a füveskönyvek ajánlották erre a célra. Magyarországon az első utasítást a légyölő elkészítésére Lippay János gazdasági naptárában olvastam, amely »Calendarium oeconomicum perpetuum« címmel — magyar szöveggel — először 1662-ben Nagyszombatban jelent meg, de annyira kedvelték, hogy még két kiadást ért meg; 1674-ben Lőcsén, 1751-ben pedig Kassán készült új nyomata. Lippay ezt írja naptára 150-edik pontjában: »Az legyek meghalnak egy vörös gombátul, aki az erdőkön terem, ha megvagdalják s egy táblan tészik, tejjel megöntik, ha abban esznek; de oly helyre tegyék, ahol az eb vagy macska ne ehessék benne, mert az is meghal tüle.« A múlt században a gyáripár a légyölő-galócát és a légyölésre használt többi mérges növényt olcsó légyölő papírkészítménnyel szorította ki a használatból. De hogy ismerete és a közölt, természetesen nyugatról kölcsönzött előírás a nép körében ma is él, arról egyszer Ausztriában nyaralásom idején győződtem meg, ugyanis Fischbach község egyik korcsmárosa ajánlotta légyölésre az ott elég gyakori gombát, tejjel elkészítve. Mindazonáltal maga nem használta és egyáltalában nem tudok rá esetet, hogy a légyölő-galócát valaki manapság gyakorlatilag igénybe vette volna. Annál érdekesebb K. Richter, bautzeni botanikus beszámolója a légyölő-galóccával az utóbbi években végzett kísérleteiről. Richter úgy készítette el a légyölőt, hogy a gombát tönkjével fölfelé fordítva porcellántányérra tette, ott addig melegítette, amíg nedve megjelent a kalaplemezek között, azután cukrot hintett rá, majd, amikor a nedv elszáradt, kevés vízzel öntötte le a gombát. Az édességre gyülekező legyek közül némelyek a gombán vagy a tányéron elpusztultak, mások csak elbódultak, az utóbbiak közül egyesek lábukon álltak, de szárnyra kapni nem tudtak, mások pedig hátukon feküdtek. Az ablakba kitett gombára a *Sarcophaga sp.*, *Homalomyia canalicularis*, *Lucilia sp.*, *Cyrtoneura stabulans* és a *Pollenia atramentaria*

nevű légyfajok jöttek. Ismeretes, hogy a mérges gombákban a mérég a különböző egyedekben különböző mértékben van jelen. *Richter* egyik kísérlete csődöt mondott, vagyis a gombára sereglő legyek nem pusztultak el. Ez megerősíteni látszik azt a tényt, hogy az általában mérgesnek tartott gombák között vannak olyan példányok, amelyek nem mérgesek.

Rapaics Raymund.

Az *Artemia salina* nevű sósvízi rákocska, mint táplálék.
Az *Artemia salina* nevű sósvízi rákocska, amely a levéllábú rákok, a *Phyllozoa*-k csoportjába tartozik, igen gyakori a töményebb sűrűségű erdélyi sóstavakban. A désaknai, marosújvári, szováti és más sóstavakat, főleg nyáron, rengeteg tömege népesíti be, úgyhogy téglavörös színével akárhányszor vörösre festi a tó nehéz fajsúlyú, sűrű vizét.

Erdélyben nagyon haragszunk erre a körülbelül centiméteres állatkára — amelyet ott sóféregnek neveznek —, mert fürdés közben a fürdőzők testén marad s bár teljesen ártatlan, a kényesebb emberekben undort kelt. A Szahara sivatag északi szegélyén levő sóstavak *Artemia*-ját azonban a bennszülött tuaregek tömegesen gyűjtik és megeszik. A bennszülöttek »dudo«-nak nevezik.

Régen tudják már, hogy a tuaregek szívesen eszik, de a legújabb időkig azt hitték, hogy a sóstavakból kifogott ehető állatka légyálca. A legtöbb kézikönyv is így említi. Az elmúlt évben azonban *Zavattari Edoardo* olasz kutató, aki Fezzán számos sóstavát vizsgálta meg, kimutatta, hogy ez a megállapítás helytelen, mert a tápláléknak kihalászott állatkák nem légyálcák, hanem az *Artemia salina* tömege. Érdekes, hogy *Zavattari* a fezzáni sóstavakban néhány göröcsövi moszatot, egy ostoros véglényfajt és egy légynek, az *Ephedra*-nak fejlődési alakjait is megtalálta. Ezek a fajok tehát igazi sósvízbenélők, vagyis halobiontá-k. *V. L. dr.*

SZEIFF KÁROLY.

(1889—1934.)

Mult év december 23-án, amikor a főváros szolgálatába szegődésének huszonötödik évfordulóját ünnepeltük, még közöttünk ült. Ünnepeztük, hogy megmutassuk neki nagyrabecsülésünket és szeretetünket, de már akkor is elszorult szívvel néztük az évek óta tartó testi szenvedéstől és lelki gyötrelmetől sápadt arcát. Akkor még nem sejtettük, hogy egyúttal búcsúznak is tőle, hogy hamarosan elveszítjük örökre. Bár tudtuk, hogy súlyos szívbaja életét veszélyezteti, de még reménykedtünk, hogy az elkerülhetetlen vég még évekig fog késni, hogy megéli a tavaszt, amelynek éltető erejétől egészsége majd javul.

Hiú remény volt! Gyenge szervezete nemsokára az ágyba döntötte és nem is állt többé talpra. Február 28-án délután örökre lehunyta mindig barátságosan, jószágon néző kék szemét.

Fájdalmas, keserves abba beletörödnünk, hogy körünkől elment, hogy nem látjuk többé kedves mosolyát, hogy üresen, árván maradt mellettünk szerény dolgozószobája, hogy az állatkert igazgatásának sok kérdését és feladatát nem tárgyalhatjuk meg többé vele és szakavatott, bölcs tanácsait már nem hallgathatjuk.

Szeiff Károly aligazgató halálával a székesfővárosi állat- és növénykertet — és közvetve a fővárost — igen nagy veszteség érte, mert kétségtelen, hogy a hivatalában rábízott feladatokat nála jobban senkism oldhatta volna meg. Páratlan buzgalommal, úgyszeminttel és szorgalommal dolgozott és élt a hivatásának. Nemcsak a megélhetésért végezte hivatalos teendőit, hanem valósággal szerette azt a munkakört, amelyben dolgozott. Nemcsak közigazgatási tisztviselő volt, hanem az állatkert lelkes barátja, minden állatkerti vonatkozású kérdés buzgó kutatója és alapos ismerője. Az állat- és növénykertet mint művelődési intézményt nagyrabecsülte, szerette és gondozta és életcélját csak ennek az

SZEIFF KÁROLY †

intézménynek felvirágoztatásában látta. Noha nem volt főiskolát végzett állatbúvár, sem növénytudós, csodálatosan járatos volt az állat- és növényvilág ismeretében, mert lankadatlan szorgalommal olvasgatta, tanulmányozta a természettudományos szakirodalmat, hiszen a természet minden alkotása iránt érdeklődött. Szerette az állatokat és gyönyörködött a növényekben.

Nemes lelki tulajdonságaival hivatali kartársainak igaz baráti szeretetét érdemelte ki. Megértő, türelmes, szelídlelkű jóbarátja és jóindulatú tanácsadója volt minden kartársának és túlrövid életét úgy fejezte be, hogy ellensége bizonyára nem volt.

Túlfiatalon, negyvenöt éves korában, munkás élete delén dült ki az élők sorából.

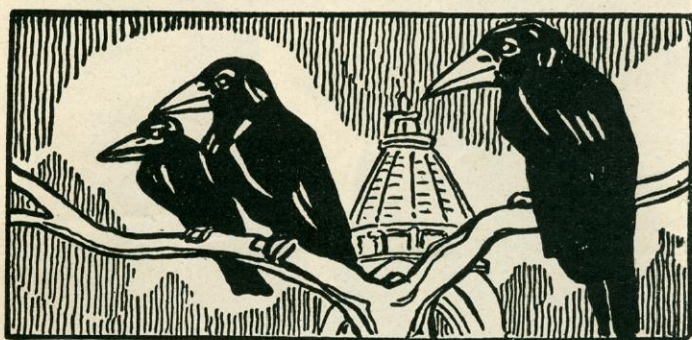
Zomborban 1889 március 19-én született. Szolgálatát a fővárosnál, a VI. kerületi előjáróságnál 1908 december 24-én kezdte meg. Az állatkerthez — kezdetben csak délutáni szolgálatra — 1913-ban rendelték ki, majd 1917-ben, mint főkönyvelő végleg az állatkerthez lett beosztva. Aztán 1930 január 25-én kapta meg kinevezését mint állatkerti aligazgató.

Tehát csak négy esztendővel ezelőtt futott be abba a révbe, amely vágyainak netovábbja volt, s amelynél különbet sohasem kívánt magának. Fiatalos munkakedvvel és buzgalommal, telve a közérdeket szolgáló hasznos törekvésekkel foglalta el új állását, amelyben ereje fogytaig példásan működött. Életereje — fájdalom — túlkorán fogyott el. Halálával a sors az állatkerti tisztviselők sorába nagy rést vágott, de fájdalmas sebet ütött barátai szívében is.

Szeretetreméltó egyéniségének, rokonszenves alakjának emléke tovább él mindazoknak a szívében, akikkel annyira szeretett együtt dolgozni.

Nadler Herbert.

MI·UJSA·G AZ·ÁLLAT· KERT·BEN?

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

A nagybukó. Amikor a Duna még nem fagy be egészen és a jégpáncélon helyenként nagy hézagokban a víz felülete még szabad, a főváros közepén, a dunahidak közelében számos vízimadár tanyázik. A kis területre összeszorult madarak között rendszerint többedmagával láthatjuk a nagybukót (*Mergus merganser L.*) is. A hímek acélzöld feje fénylik a sápadt téli napsugárban. A tojók rozsdabarna bóbítájukkal messziről a búbosvöcsökre emlékeztetnek. A nagybukó az északi vidékek lakója. Tápláléka főképpen hal. Amikor hazájában a vizek befagynak, a nagybukó dél felé húzódik. Zord téli időben hozzánk is nagyobb számmal látogat el és mindaddig itt marad, amíg az erős fagy a szabad vízfelületeket el nem tünteti. Azután tovább vándorol, alkalmas vadászterületre. A nálunk tartózkodó nagybukók gyakran a főváros fölé is elkalandoznak. Néha olyan alacsonyan húznak, hogy egyik-másik a táviróvezetékbe, sőt néha a villamos felsővezetékébe ütközik és kábultan a földre esik. Az ilyen póruljárt madarat a megtalálója rendszerint az állatkertnek ajándékozza. Ezidőszertől öt példányunk van belőle. Ezek közül az egyik még múlt év január havában került az állatkertbe, a másik tavaly májusban a Hermina-úti villamos felsővezetékébe ütközött és így került hozzánk. Az idén már három nagybukót kaptunk, ezek közül egyet a dunaparti sétányon, egyet az Üllői-úton és egyet a Belső Jászberényi-úton fogtak. Annak ellenére, hogy a madarak nagy magasságból zuhantak a kövezetre, mégis jóegészségben vannak és vidáman lubickolnak a madárház végében a nagy rőpde vízmedencéjében. A nagybukó fogságban kezdetben nagyon félénk és vad. Ha ember közeledik felé, mindennek nekirepülne és agyon is zúzná magát, ha az újonnan érkezők evezőtollait le nem nyírnók. Mire a tollak megint kinőnek és a madarak ismét repülni tudnak, már annyira megszeldültek, hogy sem a ketrecük falának, sem az abban levő sziklának nem ütődnek neki. Az etetés idejét már olyan jól tudják, hogy annak közeledtével a ketrecajtónál várják ápolójukat és mély torokhangon követelik a maguk adagját. Fogságban is hal a táplálékuk. Rendkívül ügyesen szedik össze a vizükbe dobált apról haakat. Ilyenkor láthatjuk,

Nagybukók az állatkerti nagy rőpdében. Hölzel felvétele.

milyen mesterek az úzásban. Egymással és a rőpdéjükben levő többi madárral jól megférnek, még az eleség miatt sincs közöttük civódás. A nagybukó a nyári meleg iránt nagyon érzékeny, ezért a fogságban nem sokáig él. Egy-két évnél tovább ritkán marad meg.

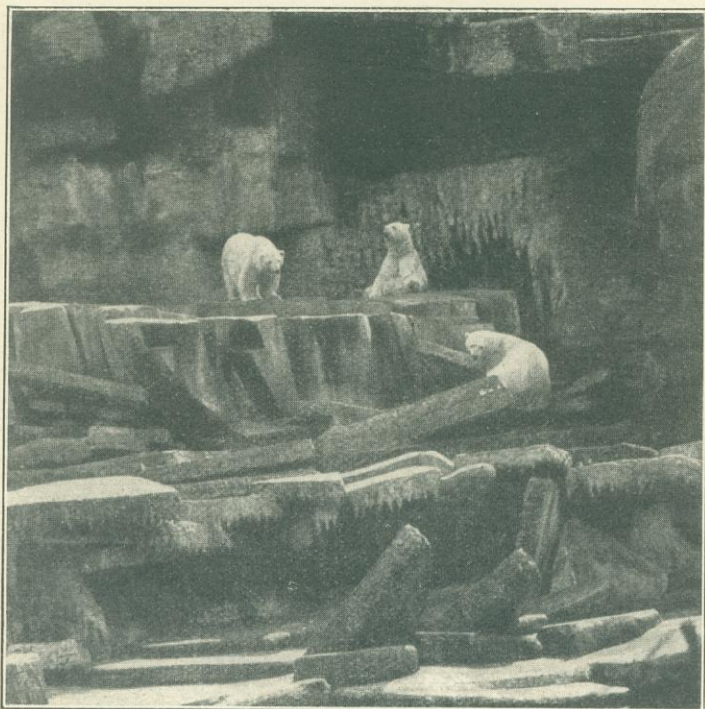
Szombath

Jegesmedvéink meghonosodása (»acclimatisatio«-ja). Az állatok meghonosodása régi idők óta érdekes kérdése a fajélettan (biológia) tudományának. Bizonyos, hogy ennek a kérdésnek tanulmányozására az állatkertek állatállománya adja a legértékesebb adatokat, mert például a mérsékelt égövi állatkertben, amilyen a budapesti is, a sarkvidéktől az egyenlítőig honos legkülönbözőbb állatfajok élnek fogságban.

Bár az állatkertek vezetősége minden igyekezettel azon van, hogy a közönségnek bemutatott állatfajok lehetőleg a hazájukban megszokott életkörülmények közé jussanak, a más földövekről elkerült fajoknak többé-kevésbé mégis alkalmazkodniuk is kell annak az országnak külvizonyaihoz, ahová jó-rossz sorsuk vetette őket. Hogy a mesterségesen nyújtott életkörülmények között is mennyire fontos az állatok bizonyos fokú meghonosodása, azt az egyik párisi állatkert hivatalos címében is kifejezésre juttatja, amikor magát *Jardin d'Acclimatation*-nak, »Meghonosító kert«-nek nevezi.

A hazaiakból új életkörülmények közé jutott állatkerti állatokra — más külvilági tényezők mellett — főleg a hőmérsékleti, légköri, tengerszínfeletti magassági, területnagysági, táplálkozási és fényviszonyok vannak átalakító hatással. Természetes, hogy ezeket a tényezőket egy állatkert sem tudja összes állatfajának eszményi értelemben nyújtani. Még leginkább a melegebb égövek szülőltéi számára szükséges hőmérsékletet lehet biztosítani, amennyiben ezeket fűtött állatházakban telettjük át. A napfény élettani hatását pedig mesterséges besugárzással iparkodunk pótolni — és hozzátehetjük — elég szép eredménnyel. Ámde olyan mérsékelt-égövi állatkerttről nincsen tudomásunk, ahol a sarkvidéki állatok számára mesterségesen lüthető állatházakat létesítettek! Ilyenformán a hidegebb földövek lakóinak akarva, nem akarva alkalmazkodniuk kell annak a földövnek nyarához és teléhez, ahová történetesen kerültek.

Ha továbbá még azt is figyelembe vesszük, hogy az egyenlítővidéki állatok eredeti hazájukban sokkal nagyobb hőingadozásokat kénytelenek elviselni, mint a sarkkörök lakói, nem nehéz belátni, hogy az előbbieket — úgyszólván csak a majmokra szorítókozó kivétellel — könnyebben tűrhetik a mérsékelt éghajlatú új haza külvizonyait, mint az utóbbiak. A forró öv állatai hozzászoktak a napi 50—60 C° hőingadozáshoz. Hiszen otthonukban a perzselő nappalt néha fagyponnalatti éjszaka követi.

Jegesmedvék. Az állatkert III. fényképpályázatán vásárolt kép.
Grollmann Sándor felvétele.

A sarkvidéki állat ehhez képest *egyenletesnek* mondható hidegben él. Bizonyos tehát, hogy a melegéövi állat hőszabályozó készülékének éppen ezért tökéletesebbnek kell lennie, mint amilyen a sarkvidékié. Gondoljunk csak magunkra, amikor forró nyári napon hűvös pincébe vagy barlangba megyünk; nagyon sokszor megfázunk. Vagyis a mi hőszabályozó készülékünk elég tökéletlen. De még tökéletlenebb a sarkvidéki állat hőszabályozása, amikor az állandó jellegű hőmérséklethez szokott. Az éghajlathoz való alkalmazkodást elsősorban a test hőszabályozó képessége és nem az állandó hideghez vagy meleghez szokottsága dönti el. Elméletileg is bizonyos tehát, hogy a meleget sokkal kevésbé tűri például a jegesmedve, mint amennyire a hideget az antilop- és zebrafajok bírják.

Így van ez a gyakorlatban is. Az állatkerti antilopházak hőmérséklete 12—14 C° szokott lenni. Ennek ellenére is rendkívül ritka közöttük a hüléses megbetegedés, vagyis aránylag könnyen alkalmazkodnak a hazájukénál hűvösebb hőviszonyokhoz. Ellenben a jegesmedve sokkal nehezebben szokja meg a nyári meleget; mivel azonban hűtött nyári férőhelyünk nincsen, a jegesmedvének meg kell honosulnia. A mi jegesmedvéink aránylag könnyen megszokták nyári melegünket, mert 1925 május 10.-e óta, amióta itt élnek, semmiféle betegség nem mutatkozott rajtuk. A nyári meleget azonban a hideg vízben való gyakori fürdés ellensúlyozzák. Aki jegesmedvéinket alaposan megfigyelte, láthatta, hogy nyáron valóban szép, tiszta a bundájuk, ami a bőséges fürdés következménye. Télen ellenben rendszerint piszkosabbak, mint nyáron. Két évvel ezelőtt annak tulajdonítottuk ezt, hogy a tisztogatásra való víz vezetéke javítás alatt volt, azért férőhelyüket nem lehetett kellő módon tisztogatni. A múlt évben és az idén is kifogástalanul működik a tisztogatásra való vízvezeték, jegesmedvéink bundája mégsem olyan tiszta, mint nyáron. Fokozott figyelmet fordítottunk erre a kérdésre és észrevettük, hogy jegesmedvéink télen nem szeretnek fürödni. Csakis akkor mennek be fürdőmedencéjükbe, amikor halat dobunk bele. Ekkor is csak elkapják a halat és azonnal kijönnek a medencéből; vagyis *a mi éghajlatunk alatt a jegesmedve télen fázik a fürdéstől!* Bármennyire lihetetlenül hangzik is ez a megállapítás, kétségtelen, hogy a téli fürdözéstől idegenkedő jegesmedvék esete érdekes bizonyíték ennek a sarkvidéki állatfajnak a mi éghajlatunk alatt való meghonosodására.

Angli

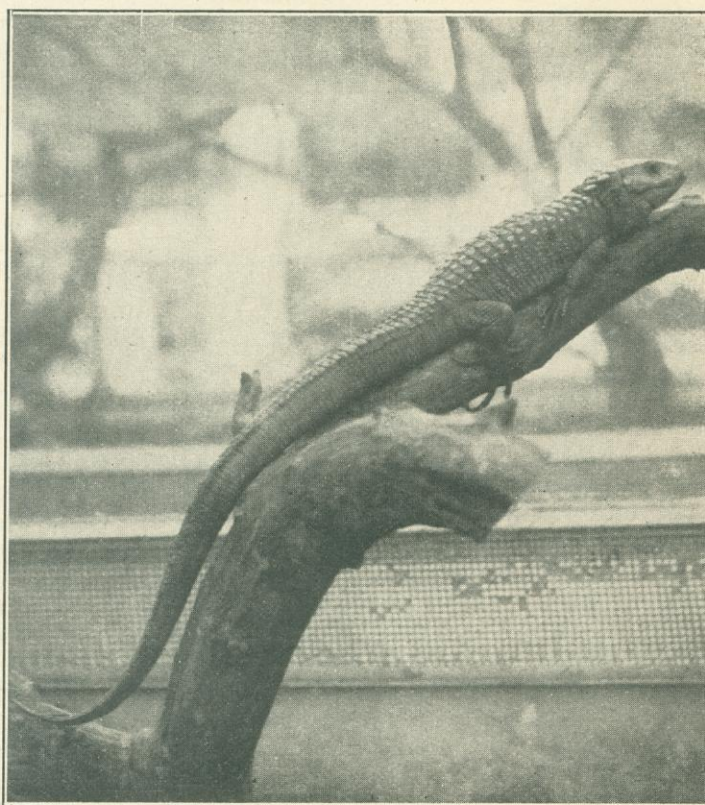
A páncélos-teju. A teju gyíkok Amerika legnagyobb testű gyíkjai. Ezek külső testalkatukkal és nagyságukkal az óvilági varanuszokhoz hasonlítanak, tőlük csak belsőleg és pikkelyruházatukban térnek el. Amerika melegebb vidékein a család számos faja él, ezek közül a nagyobbakra izletes húskért az ember vadászik is. A legtöbb faj vakmerő, ragadozó természetű és sok kárt okoz.

Az állatkert terráriumában élő két páncélos-teju (*Thorictes dracaena* D. B.) a család egyik legújabbban felfedezett, közép-nagyságú faja, amelyre, mint ritkaságra, hívjuk fel közönségünk figyelmét. Jellemzi őket izmos, erős testük és hosszú, oldalt kissé lapított farkuk. Színük az egész testen egyöntetű, piszkosbarna, amelytől csak a világosabb fej és nagy, fekete szeme üt el. Az elpáncélosodott részek a tarkón kezdődnek és a háton szélesen végighúzódnak, a farkon két sorban elhelyezett, hátrahajló tüskékkel folytatódnak.

Az állatkerti két páncélos-teju egymással békés egyetértésben, csendesben él és hullók módjára, keveset mozog; legfeljebb a ketrecükben levő vízmedencéjükbe másznak időnként, hogy megfürödjének. A teju általában legszívesebben valami természetes, vagy saját maga ásott lyukban, üregben tanyázik, de legtöbbje a fákra is felmászik. Erre gondoltunk, amikor a teju ketrecébe egy farönköt helyeztünk. Ezt látva hálásan, örömmel fogadták, mert lakásuknak ezt az új »berendezését« már az első órában kipróbálták. Meglepően fürgén kúsztak fel a rönk ágaira és a magasból meglehetősen vizsgálták környezetüket. Mostanában is, amint az képünkön is látható, ott tartózkodnak legszívesebben; mellső lábukat elnyújtják és csak hátsó lábukkal kapaszkodnak, mintegy a fán lovagolva, kényelmesen, órákhosszat egyhelyben gubbasztanak. Táplálkozás dolgában elég kényesek. Csigán kívül nem igen esznek mást, de ebből aztán annál többet fogyasztanak. A páncélos-teju nyáron naponta tíz-tizenkét csigát is megesszik, télen azonban jóval kevesebbel is beéri. Mint az ilyen különös csemegével élő állat, etetése sok gondot okoz és elég költséges is, mert csigát télen bizony nehezen lehet beszerezni.

A páncélos-teju, csendes természetű és nyugodt viselkedése ellenére, az emberrel barátságatlan. Ha az ember nem bántja, nyugodtan takaríthatja ketrecét, békességben marad, de a legkisebb érintésre féktelen haragra lobbán. Ilyenkor a kígyóhoz hasonlóan sziszeg, fúj és elszántan támad bántalmazójára. Szelídíteni a legjobb bánásmóddal sem sikerül és az ember iránti bizalmatlanságáról sehogysem lehet leszoktatni.

Bohutinsky

Páncélos-teju az állatkerti terrariumban. Bohutinsky Frigyes' felvétele.

AZ IFJÚSÁGNAK

MADÁRGYŰLÉS TÉLORSZÁGBAN.

Írta: Király Ivánné Jászai Gizi.

Az üvegfalás etetőben két kis cinke piciny csőrével az eleséget kapkodja és közben egyre papol.

— Rettenetes! Nem elég, hogy hideg van, de a szél is fúj, ez a kegyetlen szél...!

— Nemcsak, hogy fúj, barátom, hanem ahogyan cifrázza! Néha azt hiszem, a boszorkányok táncolnak, csak éppen hogy seprűn nem lovagolnak, mint ahogyan a mesében szoktak.

— Úgy van, igazad van, csirip-csirip, csip-csirip — szól közbe és bedugja szélétől tépett, boncos fejét egy verébpajtás. A cinkék fitymálva hidornak egy kis kendermagot és helyet adnak neki.

— Könnyű neked — szól az egyik. — Akkora bundád van, jégországban is kibírnád.

— Ajjaj, ajjaj, — szól a veréb — bunda! Ki beszél itt bundáról? A kenyér, csak a kenyér a fontos, uraim! Hiába van meleg bunda, ami melleleg, ilyen nagy szélben, nem is olyan meleg, ha üres a bendő. Az pedig üres! Higyjék el uraim, hogy ez a tizedik etető, amelyet ma megjárók, mindenhol elzavartak. Köszönöm uraságtok nagylelkűségét és ha szabadna, onnét belülről is csipegetnék, mert ezután, ki tudja, mikor találok ilyen kitűnő lakomát!

A cinkék azonban nem engedik. — Verébpajtás, ne olyan észéren! Amit ettél, az mára elég. Túlságosan elég, beérheted vele. Mi sem eszünk többet, mert hagyni kell azoknak is, akik utánunk jönnek.

— Jó reggelt, jó reggelt! — hangzik az érkező lármás, fázós had köszöntése és a kis ablakon didergő kis madarak bújnak be.

Hajlong a veréb, púpos kis begyével: — Zöldike hercegkisasszony, van szerencsém köszönteni! Ritka szerencséje szegény szürke nemzetségemnek, hogy egy fedél alatt lakomázhatunk.

— Ugyan, ne szavaljon — inti le a zöldike a verebet és élénk csicsergéssel, nevetéssel köszönti a cinegéket.

— Pá, pá, édeseim — köszönt be egy meggyvágó. — Van élelem vagy nincs? Kellene valamit tenni ez ellen a hosszantartó hideg ellen. Két legjobb barátom halt meg reggelre. Egy sármány és egy őszapó. Botrány, nemde, barátaim?

— Bizony, bizony, ha az embereknek nem volna az a csodálatos valamijük, amit úgy neveznek, hogy »szív«... hát rabtestvéreinken kívül hírmondó sem maradna közülünk — felel zöldike kisasszony.

— Éljen! Úgyvan! — felel őszapó. — Ennek a háznak lakói pedig különösen elhalmozzák a madárvilágot szeretetükkel, mert nemcsak, hogy nagy madár-etetőjük van, hanem bőségesen terítve is van benne.

— Uraságod elfelejti, hogy itt pénzes emberek laknak — szól a veréb a sarokból, ahol az előkelő társaságban boldogan meghúzódik.

— Maga buta — inti le az őszapó. — Ahhoz, hogy valaki jót tegyen a madarakkal, igaz, pénz is kell, de elsősorban az, amit Zöldike húgom az előbb olyan szépen

mondott: a szív. Mert hiába van pénz, ha nincsen szív! Láttam én igen gazdag embereket... üres ablakkal és láttam olyan szegény viskót, hogy hordta a szél a rozszant háztetőt, de a törött ablakközbe kenyérmorszát tettek. Így van ez, de ezt maga nem érti, veréb barátom!

— Dehogynem értem, uram — bátorkodott a veréb. — Senkisémmel szenved többet ettől a furcsa valamitől, a szívtől, mint a magamfajta. Pedig mit vétettünk? Csak élünk. Egyik helyen lepuskázunk bennünket, másik helyen enni kapunk. Az ördög igazodik el rajta!

— No, csak ne emlegesse kend az ördögöt, azt nem jó a falra festeni, mert egyszerre ott terem — óvatoskodik egy hegyipinty. — Inkább köszönjük meg a szíveslátást ennek a kis háznak és adjunk helyet az újra érkezőknek.

A szél hóval, esővel keverve veri az ablakot. A kis etető csak úgy reszket bele, mégis boldogan húzódik meg benne az éhező, fázó madársereg. Már alig tudnak egymástól megfordulni, egyik-másik csak azért szemezget, hogy ezzel az ürüggyel még ott maradhasson.

— Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! — szólal meg hirtelen a meggyvágó. — Ritka eset, hogy ennyien együtt vagyunk, ezért megragadom az alkalmat, hogy rendkívüli gyűlés megszavazását kérjem önöktől.

— Megszavazzuk! Megszavazzuk! — kiabálnak felélénkülve a madarak.

— Hol? mikor? — sipítoz bele a veréb. — Összehívom még a távollevőket is — ajánlkozik szolgálatkészen.

— Itt, ezen a helyen, három perc múlva, ha önöknek ez ellen nincsen kifogásuk.

A madarak sűrűnek, forognak; a veréb elrepül és három perc múlva az ablak előtt lévő tuján hemzsegnek a cinegék, verebek, zöldikék. Van ott hegyipinty, őszapó és sármány is.

— Mélyen tisztelt nagy-gyűlés — szól az elnök, — azt kell sürgősen megbeszelnünk, mit tehetünk a hosszú, hideg tél ellen. Két jó barátom elpusztulása ösztökél arra, hogy sürgősen cselekedjünk legnagyobb ellenségeink, a hideg és a szél ellen.

— Úgy van, úgy van! — csicsereg, rikoltoz a többi. — Fellázadunk ellenük!

A gyűlés ezzel meg is akad, mert olyan lárma támad, hogy egyik sem érti a másik szavát. Az elnök hiába kiabál, zörget, minden kis madár magyarul és ebben a zűrzavarban minden csillapító szó elvész.

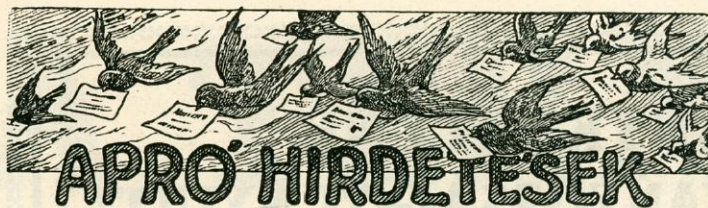
De egy-két madár egyszerre csak felneszel... szemük kimered, majd ragyogni kezd. Egyre több madár hallgat el... tolluk megmerevedik, kis nyakuk kinyúlik és még a csőrüket is eltátják. A távolból pedig, nagyon messziről — emberi fül még fel sem fogná — hangok hallatszanak: ahu-khu-kuru... ahu-khu-kuru...

Mint valami jelszóra, némul el a madársereg, azután ujjongva, egy szívvel, egy lélekkel kiáltják valamennyien: — Megjöttek az örvösgalambok!

Az elnök meggyvágó megrázza tollát, felrepül a tujára legmagasabb ágára és egész más hangon, mint az előbb, dallamosan csak ennyit szól:

— Mélyen tisztelt nagy-gyűlés! Megjöttek az örvösgalambok, a gyűlést feloszlatom!

És felszáll mind abba az irányba, ahonnan a tavasz hírnöke hallatja hangját.

Az apróhirdetés minden szava 20 fillér ;
előfizetőknek 10 fillér
A legkisebb hirdetés egyszeri megjelenése 2 pengő ;
előfizetőknek 1 pengő

Előfizetési vagy hirdetési díj Állatkert Budapest, VI., küldendő.

Természettudományi Közöny. Szerkeszti : *Ilosvay Lajos* közreműködésével *Gombocz Endre és Szabó-Patay József*. Szerkesztőség és kiadóhivatal : Budapest, VIII., Eszterházy-u. 16.

»**Magyar Foxterrier-Tenyésztők Egyesülete**» Budapest, Állatorvosi főiskola poliklinikája, VII., Rottenbiller-utca 23—25. Telefon : József 308—30.

Magyar Tacskó-Tenyésztők Egyesülete Budapest, VII. ker., István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája József 308—30. Hivatalos órák hétfőn és csütörtökön 17—18 órák között.

Magyar Kutyaajták Törzskönyve Budapest, VII., István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája József 308—30. Hivatalos órák törzskönyvezés végett hétfőn és csütörtökön 17—18 órák között.

A természet kedvelői
nem bánják meg, ha
megnézik
a székesfővárosi kertészetnek
egyik remekét,
a **NÉPLIGETET** és
abban
meglátogatják

SZÜTS JÓZSEF

fővárosi
nagyvendéglőjét
Högyészi disznótoros vacsorák!

Si, Rodli és Korcsolyák,
Fegyverek és vadászati cikkek:
ZUBEK BERTALAN ÉS TÁRSA CÉGNÉL
Budapest, IV., Múzeum-körút 29.
Árjegyzék ingyen!

AQUARIUMOK, MADÁRKALITKÁK

EXOTIKUS ÉS HIDEGVÍZHALAK, HALÉTELEK, VÍZINÖVÉNYEK
LEGOLCSÓBB ÁRBAN

KIRCHKNOFF ISTVÁN

Budapest, IX., Calvin-tér 8. (Református templom mellett.)
Árjegyzéket küldök!

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁSVÁNYVÍZ-ÜZEME

HARMATVÍZ

A »HUNGÁRIA«-GYÓGYFORRÁS
SZÉNSAVVAL TELÍTETT VIZE
TELEFON: AUTOMATA 530—03

Nemes éneklő kanárimadarat

ÁLLAT- ÉS MADÁRKERESKEDÉS,
Budapest, IV. ker., Kaplony-utca 1. sz. (Egyetem-térnél). ☛ Telefon: 84-666.

10 pengőtől és egyéb kis
állatokat, kalitkát, eleséget
és tenyésztési segédeszkö-
zöket csak szaküzletben
vásároljunk.

SCHREIER BÉLA

kereskedelmi részvénytárs.

BUDAPEST

VII., Izabella-utca 34. sz.

Tel.: J. 438—49 és 320—52

Vesz és elad

mindennemű szálas, és
szemes takarmányt,
örleményféléket, gabona-
neműeket, fűszert, hüve-
lyes- és gyarmatárut.

ZIMMER FERENC

HALKERESKEDelmi R.T.

BUDAPEST, KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK T.: A. 854—48

FIÓKÜZLETEK : V., Gróf Tisza István-utca 10. T.: A. 816—79,

VII., Rákóczi-út 90.

IRODA : VIII., Horánszky-utca 19.

Telefon: J. 335—39

Magyar Dobermannosok titkári hivatala Budapest, VIII.,
Baross-utca 77. Telefon : József 413—78.

Magyarországi Telivér Kutyatenyésztő Egyesületek Szövetsége
Budapest, VII., István-út 2. Telefon : József 308—30.

Molnár Pál mezőgazdasági kamarai titkár hasznos ismeretter-
jesztő szakkönyve: **Hogy lehet a tyúktenyésztés a falu**
életének könnyítője, — megjelent *második kiadásban* az
Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamaránál : *Kaposvár, Németh*
István-utca 23. Ára 60 fillér szállítással együtt s az összeg
levélbélyegben is beküldhető.

Aki a vadászati ismeretek összes ágazatában teljes és alapos
tájékozódást óhajt nyerni, szerezze be *Nagy László* »Vadászati
Útmutató«-jának még kapható évfolyamait. A kötetek
egyenként is önálló egészek. A vadászat, vadtenyésztés,
vadismeret, fegyver- és lőtechnika, vadászati jog, vizslászat
stb. stb., általában a vadászattal kapcsolatos minden
kérdésben komoly tanácsadó és felvilágosító a kir. föld-
művelésügyi kormány erkölcsi támogatásával megjelenő
»Vadászati Útmutató«, melynek kötetei tömör szedésben,
átlag 250 oldal terjedelműek, eredeti szövegábrákkal díszí-
tettek, tartós egésvázson díszes kötésűek. A Természet
előfizetőinek egy évfolyamot 4 pengő, több évfolyamot
3 pengő rendkívül kedvezményes árban portómentesen
küldi meg a »Vadászati Útmutató« kiadóhivatala Budapest,
VIII., Üllői-út 58. I. 17.

:: :: A kiadásért felelős: NADLER HERBERT :: ::

ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTÜNK ÁLLANDÓAN SOK LÁTVÁNYOSSÁGOT NYUJT!

Kedvezőtlen
időjárás esetén is a
pálmaházban a délszaki
növények gazdag gyűjteménye,
az akvárium, terrarium, madárház,
majmok, ragadozók, zsiráfok,
antilopok és vastagbőrűek
házának fedett helyiségei-
ben pedig az összes
állatok láthatók

BELÉPŐDÍJ:

Felnőtteknek 70 fillér, vasárnap 50 fillér. 10 éven aluli gyermekeknek 30 fillér

FILLÉRES VASÁRNAPOK AZ ÁLLATKERTBEN!

Minden hónap első
vasárnapján

felnőttek 40 fillér

10 éven aluli
gyermekek 20 fillér

beléptidiját fizetnek a
székesfővárosi
állat- és növénykertben

Aki tanulni, gyönyörködni és szórakozni akar, ezen a napon okvetlenül látogassa meg az állatkertet. Nappal: az összes állatok a szabad kifutókban láthatók. Este: szimfónikus és szórakoztató hangversenyek. Akvárium (tengeri és édesvízi állatokkal), kígyóház, pálmaház, lovaglás, kocsizás, vendéglő, tejszernok.

Nyersen kidolgozott

és

szőnyegnek kikészíthető

ÁLLATBŐRÖK

kaphatók az állatkert
igazgatóságánál:

-
- 1 kis leopárdbőr
- 1 farkasbőr
- 1 ormányosmedvebőr
- 1 foltoshiénabőr
- 1 kengurubőr
- 1 sakálbőr
- 3 vadmacskabőr
- 1 kis vidrabőr

●

Érdeklődők forduljanak az állatkert
igazgatóságához!